

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІВЕНТ-ІНДУСТРІЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МУЗЕЄЗНАВСТВА

**«СОЦІОКУЛЬТУРНА СФЕРА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ :
НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНЩИНИ»**

Кваліфікаційна робота I (бакалаврського) ступеня вищої освіти

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність – 028 «Менеджмент соціокультурної сфери»

Виконав: Ісмаїл СЕЇТАННАНОВ –

здобувач вищої освіти I освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства

Володимир ВІТКАЛОВ

Рецензент: кандидат філософських наук, доцент
Завідувач кафедри культурології ВНУ ім.. Л. Українки,

Ольга МОСКВИЧ

РІВНЕ-2026 РІК

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ.....	6
1.1. Поняття та структура соціокультурної сфери в сучасному суспільстві.....	6
1.2. Основні чинники трансформації соціокультурної сфери в умовах глобальних та суспільних змін.....	12
1.3. Регіональний вимір розвитку соціокультурної сфери: теоретичні підходи та моделі аналізу.....	17
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ РІВНЕНЩИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	21
2.1. Соціокультурний потенціал Рівненщини: історико-культурні та соціальні передумови розвитку.....	21
2.2. Сучасні зміни у функціонуванні соціокультурних інституцій Рівненської області.....	37
2.3. Вплив цифровізації та суспільних трансформацій на соціокультурні практики населення Рівненщини.....	41
2.4. Проблеми та перспективи розвитку соціокультурної сфери Рівненщини в умовах трансформації.....	51
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Актуальні процеси суспільного розвитку в Україні характеризуються глибокими трансформаційними змінами, які охоплюють усі сфери життєдіяльності, зокрема соціокультурну. Соціокультурна сфера виступає важливим чинником формування національної ідентичності, збереження культурної спадщини, розвитку творчого потенціалу особистості та забезпечення соціальної згуртованості суспільства. В умовах глобалізації, цифровізації, децентралізації влади, а також викликів, спричинених воєнним станом, зростає потреба в осмисленні особливостей функціонування та трансформації соціокультурної сфери на регіональному рівні. Регіональний вимір дослідження соціокультурної сфери набуває особливої значущості, оскільки кожен регіон України має власні історико-культурні традиції, ресурсний потенціал та специфіку соціокультурних практик. Рівненщина є регіоном із багатою культурною спадщиною, розвиненою мережею закладів культури, активним громадським сектором та зростаючим креативним середовищем. Водночас область стикається з низкою проблем, пов'язаних із нерівномірністю розвитку територій, обмеженістю фінансових ресурсів, кадровими викликами та необхідністю адаптації соціокультурних інституцій до нових умов.

Актуальність теми дослідження зумовлена глибокими трансформаційними процесами, які переживає сучасне українське суспільство. Повномасштабна війна, цифровізація, децентралізація влади, масова міграція та глобалізаційні виклики радикально змінюють не лише політичну й економічну реальність, а й культурне буття нації. У цих умовах особливої ваги набуває регіональний вимір соціокультурної сфери, оскільки саме на рівні регіонів відбувається найконкретніше зіткнення глобальних тенденцій із локальною культурною пам'яттю, традиціями та ідентичністю.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблематика соціокультурних трансформацій в Україні активно розробляється в працях О.Гриценка, О.Доманської, О.Ковальчук, Л.Нагорної, С.Макеєва, О.Діденко та ін. Значний внесок у розуміння регіонального виміру культури зробили роботи Л.Буряк,

Х.Домащук, К.Гончарової, С.Виткалова. Однак більшість досліджень мають загальнонаціональний або теоретичний характер, тоді як спеціальних комплексних робіт, присвячених соціокультурній сфері саме Рівненщини в умовах сучасних трансформацій (війна, цифровізація, децентралізація), практично немає. Це зумовлює необхідність заповнення наявної наукової лакуни.

Мета дослідження – виявити особливості трансформації соціокультурної сфери в сучасних умовах на прикладі Рівненської області та визначити основні тенденції, проблеми й перспективи її розвитку.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв’язати такі **завдання**:

- розкрити сутність поняття та структуру соціокультурної сфери в сучасному суспільстві;
- охарактеризувати основні чинники трансформації соціокультурної сфери в умовах глобальних та суспільних змін;
- проаналізувати теоретичні підходи до дослідження регіонального розвитку соціокультурної сфери;
- визначити соціокультурний потенціал Рівненщини та його історико-культурні передумови;
- дослідити сучасні зміни у функціонуванні соціокультурних інституцій Рівненської області;
- з’ясувати вплив цифровізації та суспільних трансформацій на соціокультурні практики населення регіону;
- окреслити проблеми та перспективи розвитку соціокультурної сфери Рівненщини в умовах трансформації.

Об’єкт дослідження – соціокультурна сфера як складова суспільного життя.

Предмет дослідження – процеси та особливості трансформації соціокультурної сфери Рівненщини в сучасних умовах.

Практичне значення роботи полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані: органами місцевого самоврядування та управління культурою Рівненської області при розробці стратегій культурного розвитку громад; закладами культури для впровадження інклюзивних, цифрових та арт-

терапевтичних проєктів; громадськими організаціями (зокрема ГО «Тріада») при масштабуванні успішних практик; у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Культурологія регіонів України», «Регіональна культурна політика», «Соціокультурний менеджмент».

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше: здійснено комплексний культурологічний аналіз трансформацій соціокультурної сфери Рівненщини в умовах війни, цифровізації та децентралізації; поєднано теоретичний аналіз з власним емпіричним дослідженням (авторське соціологічне опитування); запропоновано модель перспектив розвитку соціокультурної сфери регіону, що враховує діалог між традицією та сучасністю, локальним і глобальним.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: аналіз та синтез – для опрацювання наукових джерел і формування теоретичних узагальнень; системний підхід – для розгляду соціокультурної сфери як цілісної системи; структурно-функціональний метод – для аналізу діяльності соціокультурних інституцій; порівняльний метод – для зіставлення різних підходів та практик; статистичний аналіз – для опрацювання офіційних даних; узагальнення та моделювання – для формулювання висновків і визначення перспектив розвитку.

Апробація дослідження здійснювалася під час практичних занять на спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної сфери» в РДГУ, під час проходження різних видів практик, а також у виступах на наукових конференціях різних рівнів, відтворених у додатку В.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг – 58 с., з яких основного тексту 52 с.

Список використаної літератури нараховує 51 назву.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ.

1.1. Поняття та структура соціокультурної сфери в сучасному суспільстві

Сучасне суспільство характеризується швидкими змінами під впливом глобалізації, цифровізації, урбанізації та соціально-економічних трансформацій, що безпосередньо позначається на функціонуванні соціокультурної сфери.

Поняття соціокультурної сфери охоплює інтегровану систему соціальних відносин і культурних практик, яка забезпечує відтворення, трансляцію та еволюцію ціннісних орієнтацій, норм поведінки, символічних систем і колективних ідентичностей. Воно виступає не лише як сукупність культурних інститутів, а й як простір соціальної взаємодії, де формуються індивідуальні та групові стратегії життя, забезпечується духовна єдність суспільства та адаптація до зовнішніх викликів. У теоретичному вимірі соціокультурна сфера є міждисциплінарним феноменом, що поєднує культурологію, соціологію, філософію, державне управління та регіональні студії, підкреслюючи її динамічний, багаторівневий характер. О.Доманська концептуально осмислює національний культурний простір як фундаментальну складову соціокультурної сфери, трактуючи його як сукупність знакових систем, комунікаційних практик і публічних сфер, що забезпечують єдність культурної ідентичності нації в умовах мультикультурності та глобальних впливів. Авторка акцентує на динамічності цього простору, який формується через взаємодію текстів, інституцій і суб'єктів культури, долаючи територіальні та часові межі. Такий підхід дозволяє розглядати соціокультурну сферу як мережеву структуру, де національна ідентичність інтегрується з локальними особливостями, забезпечуючи стійкість суспільства до культурної уніфікації та сприяючи збереженню культурного різноманіття [23, с. 113].

О.Гриценко розглядає цілісність національного культурного простору як ключову рису або бажану мету сучасної культурної політики України. На її думку, культурний простір являє собою сукупність комунікаційних взаємин між елементами культури – текстами, творцями, споживачами та інституціями, – що включають матеріальні й нематеріальні компоненти: образи, ідеї, символи,

цінності та патерни поведінки. У глобалізованому світі цей простір набуває гібридного та мережевого характеру, формуючи «архіпелаги» публічних сфер, об'єднаних спільною мовою та історичною пам'яттю. Така інтерпретація підкреслює роль соціокультурної сфери в підтриманні національної єдності та протидії фрагментації культурного поля [16, с. 13]. Д. Борисенко визначає державну політику у сфері культури як системний комплекс заходів, спрямованих на збереження, розвиток і популяризацію національних культурних цінностей, що становить сутнісний зміст соціокультурної сфери як об'єкта державного управління. Автор підкреслює, що в умовах суспільних трансформацій культура набуває стабілізуючої функції, забезпечуючи духовну єдність суспільства та протидіючи деструктивним впливам. Такий погляд робить соціокультурну сферу інструментом соціальної політики, де державне регулювання спрямоване на гармонізацію культурних процесів і підвищення якості життя населення [9, с. 2].

С.Виткалов аналізує культурно-мистецький компонент соціокультурної сфери через призму регіональних вимірів, розглядаючи його як основу, що формується митцями, художніми колективами та організаторами культурно-мистецького життя краю. Автор наголошує, що цей компонент забезпечує виробництво культурного продукту, його трансляцію та споживання, інтегруючи професійне мистецтво з аматорським рухом. У контексті сучасності він виступає механізмом збереження регіональної специфіки та збагачення національного культурного простору, сприяючи формуванню творчої ідентичності суспільства [11, с. 45]. Н. Гапон досліджує освітньо-виховний компонент соціокультурної сфери в аспекті гуманізації соціального простору міста, розглядаючи освіту, просвіту та музейну справу як ключові механізми трансляції культурної спадщини. Авторка акцентує на соціально-філософських проблемах формування культурної ідентичності через освітні практики, що сприяють розвитку толерантності, критичного мислення та естетичного сприйняття. Цей компонент забезпечує безперервність культурного розвитку, виступаючи стабілізатором соціокультурної сфери в умовах швидких змін [13, с. 28].

Х.Домащук розглядає рекреаційно-дозвіллевий компонент соціокультурної сфери через призму арт-галерей як динамічних і багатогранних елементів

сучасного культурного простору України. Авторка підкреслює, що арт-галереї вже не обмежуються традиційною виставковою діяльністю, а активно інтегрують мистецтво в повсякденне життя громадян, сприяючи розвитку соціальної комунікації між різними соціальними групами, емоційному збагаченню особистості через глибокі естетичні переживання та формуванню креативного дозвілля як активної форми відпочинку й самореалізації. У сучасному суспільстві, що характеризується прискореним ритмом життя, стресовими навантаженнями та тенденціями до соціальної ізоляції, цей компонент набуває функції соціальної терапії, допомагаючи подолати відчуження, відновити психоемоційну рівновагу та підвищити загальну культурну компетентність населення [24, с. 232]. Арт-галереї виступають потужними платформами культурної анімації, організовуючи інтерактивні заходи, майстер-класи, публічні дискусії та тимчасові експозиції, які суттєво розширюють доступ до мистецтва для широких верств суспільства незалежно від віку, освіти чи соціального статусу. Завдяки цьому формуються нові, більш інклюзивні моделі культурної участі, перетворюючи пасивних споживачів на активних співтворців культурного процесу, що в підсумку зміцнює стійкість соціокультурної сфери в умовах глобалізації та цифрової трансформації.

Л.Тарасов аналізує соціально-культурну анімацію як фундаментальний принцип організації дозвілля в межах рекреаційно-дозвілєвого компонента соціокультурної сфери. Автор чітко визначає її основні завдання: активізацію творчого потенціалу особистості, стимулювання міжособистісної та групової соціальної взаємодії, формування стійких позитивних емоційних станів і розвиток навичок самовираження [39, с. 59]. Такий підхід радикально змінює розуміння дозвілля, перетворюючи його з пасивного відпочинку на активний, творчий процес культуротворчості, у якому людина не просто споживає культурний продукт, а стає його співучасником і співтворцем. У контексті сучасних суспільних трансформацій соціально-культурна анімація виконує важливу інтегративну функцію, сприяючи гармонізації соціокультурних відносин, подоланню відчуття самотності та підвищенню загальної якості життя населення. Вона виступає ефективним інструментом профілактики соціальної дезадаптації, особливо в умовах урбанізації,

міграції та цифрової залежності, забезпечуючи баланс між індивідуальними потребами та колективними культурними практиками. В.Дрешпак досліджує інформаційно-комунікаційний компонент соціокультурної сфери через призму взаємозв'язку інформаційного, комунікативного та семіотичного просторів державного управління. Автор підкреслює, що ці простори відіграють ключову роль у формуванні спільних смислів, поширенні культурних практик, забезпеченні діалогу між владою, суспільством і культурними інституціями [27, с. 45]. У цифрову епоху, коли інформаційні потоки стають домінуючим фактором соціального життя, цей компонент набуває центрального місця в структурі соціокультурної сфери, забезпечуючи швидку трансляцію культурних цінностей, норм і символів на великі відстані та до різних аудиторій. Він сприяє адаптації сфери до нових технологічних реалій, дозволяючи державному управлінню ефективно впливати на культурні процеси через медіа, цифрові платформи та семіотичні механізми. Завдяки цьому компоненту соціокультурна сфера стає більш відкритою, динамічною та спроможною протистояти інформаційним викликам сучасності.

Л.Буряк акцентує увагу на компоненті охорони культурної спадщини в соціокультурній сфері, досліджуючи феномен пам'яті в культурному просторі міста на прикладі київського контексту. Авторка детально показує, як історичні пам'ятки, символічні місця, урбаністичні маркери та колективна історична пам'ять формують індивідуальну й групову ідентичність, забезпечуючи безперервний зв'язок між поколіннями та протидіючи процесам культурної амнезії й забуття [10, с. 94]. Цей компонент виконує роль своєрідного фундаменту соціокультурної сфери, оскільки збереження матеріальної та нематеріальної спадщини стає не лише актом пам'яті, а й стратегічним ресурсом розвитку, що надає суспільству відчуття історичної глибини, стабільності та культурної самобутності. У сучасних умовах трансформацій пам'ять у міському просторі допомагає протистояти процесам комерціалізації та глобальної уніфікації, перетворюючи спадщину на живий елемент сучасного культурного життя.

О.Ковальчук виділяє ендогенні та екзогенні чинники розвитку соціокультурної сфери регіонів України, розглядаючи їх як взаємодоповнюючі внутрішні ресурси та зовнішні впливи, що визначають структуру й динаміку

сфери. Авторка підкреслює, що ендогенні чинники (локальні культурні традиції, історична спадщина, творчий потенціал населення, регіональні особливості ідентичності) забезпечують автентичність і самобутність культурного життя, створюючи міцну внутрішню основу для розвитку [30, с. 19]. Натомість екзогенні чинники (глобалізаційні процеси, міграційні потоки, інформаційно-цифрові впливи, зовнішні культурні тенденції) стимулюють адаптацію, інновації та оновлення форм культурної діяльності. Такий дуалізм пояснює значну варіативність структури соціокультурної сфери в різних регіонах України, де баланс між внутрішніми ресурсами та зовнішніми викликами визначає рівень стійкості й конкурентоспроможності регіональної культури.

О.Діденко аналізує соціокультурні трансформації в Україні з акцентом на регіональний вимір, демонструючи як структура соціокультурної сфери варіюється залежно від локальних соціально-економічних, історичних і культурних умов кожного регіону. Вона наголошує, що регіональна специфіка виступає не обмеженням, а потужним фактором, що збагачує національний культурний простір, забезпечуючи його поліфонічність, різноманітність і внутрішню стійкість до зовнішніх впливів. Це дозволяє розглядати соціокультурну сферу як гетерогенну систему, що складається з регіональних варіантів, об'єднаних спільним національним ядром цінностей, ідентичності і культурної спадщини. Такий підхід підкреслює необхідність диференційованого аналізу й управління сферою з урахуванням регіональних особливостей, що особливо актуально в умовах децентралізації та пошуку нових моделей регіонального розвитку [19; 49]. С.Макеєв досліджує регіональну специфіку соціокультурних відмінностей в Україні, підкреслюючи фундаментальну неоднорідність структури соціокультурної сфери на національному рівні. Автор разом з А.Патраковою вказує, що регіональні особливості формуються складною взаємодією історичних траєкторій розвитку (зокрема, впливу різних імперських спадщин), етнічних та мовних факторів, а також економічних диспропорцій між регіонами. Ці чинники створюють унікальні патерни культурної взаємодії, ціннісних орієнтацій, соціальних норм і форм колективної ідентичності, що робить Україну класичним прикладом поліцентричної соціокультурної системи [33, с. 45].

Такий підхід обґрунтовує необхідність диференційованого аналізу сфери саме на регіональному рівні, де узагальнені національні моделі часто виявляються недостатніми для пояснення локальних реалій. Регіональна специфікація, на думку автора, не є перешкодою для національної єдності, а навпаки – джерелом культурного багатства та потенціалом для адаптивного розвитку в умовах глобальних трансформацій, вимагаючи від дослідників і політиків врахування локальних контекстів при формуванні культурної політики.

Отже, соціокультурна сфера в сучасному суспільстві постає як динамічна, багаторівнева система, що інтегрує культурні практики, соціальні інститути, комунікаційні процеси та креативні індустрії. Її поняття охоплює національний культурний простір, державне регулювання, регіональну специфіку та адаптацію до глобальних змін. Структура сфери включає культурно-мистецький, освітньо-виховний, рекреаційно-дозвіллевий, інформаційно-комунікаційний та спадщино-охоронний компоненти, що взаємодіють для забезпечення культурної ідентичності, соціальної стабільності та особистісного розвитку. Умови трансформацій вимагають постійної адаптації цієї сфери, роблячи її вивчення актуальним для теоретичних і прикладних досліджень регіонального розвитку.

1.2. Основні чинники трансформації соціокультурної сфери в умовах глобальних та суспільних змін

Трансформація соціокультурної сфери в умовах сучасних глобальних і суспільних змін є складним, багат шаровим процесом, у якому традиційні культурні структури, цінності, практики та інститути зазнають радикальної перебудови. Цей процес не є лінійним: він поєднує елементи модернізації, гібридизації, кризи та відновлення. Глобальні чинники (глобалізація, цифровізація, екологічні виклики) переплітаються з національними (пострадянська спадщина, євроінтеграція, війна) та регіональними (децентралізація, локальні ідентичності), створюючи унікальну конфігурацію трансформацій. В Україні ці зміни набули особливої гостроти після 2014 року, а з 2022 р. ще більш радикального характеру через повномасштабну війну, що перетворила культуру на інструмент національного опору, терапії та консолідації. Соціокультурна сфера перестає бути лише сферою дозвілля чи

спадщини й стає активним учасником соціально-економічних і політичних процесів, що вимагає нового теоретичного осмислення її динаміки. Глобалізація залишається одним із найпотужніших зовнішніх чинників трансформації. Вона спричиняє інтенсивний транснаціональний обмін культурними продуктами, цінностями та практиками, що призводить до гібридизації культурних форм. Універсальні глобальні наративи (індивідуалізм, споживацтво, права людини, екологічна свідомість) проникають у локальні контексти, модифікуючи традиційні українські культурні патерни. Водночас глобалізація викликає захисні реакції – посилення локальних і національних ідентичностей, культурний протекціонізм та пошук автентичності. В Україні цей процес особливо помітний у сфері молодіжної культури, моди, кінематографа та музики, де глобальні тренди (K-pop, Netflix-естетика, TikTok-формат) поєднуються з українськими мотивами, формуючи гібридні культурні продукти. Така гібридизація розширює доступ до культури, але й загрожує маргіналізацією традиційних форм і посиленням культурної нерівності [31, с. 17]. Цифровізація та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій кардинально змінюють способи створення, поширення та споживання культури. Інтернет, соціальні мережі, стримінгові сервіси та штучний інтелект перетворюють соціокультурну сферу на мережеву, де кордони між професійним і аматорським, локальним і глобальним, творцем і споживачем фактично стираються.

Культурний контент стає миттєво доступним, інтерактивним і персоналізованим. В умовах пандемії COVID-19 та повномасштабної війни онлайн-формат став основним каналом культурного життя України: віртуальні концерти, онлайн-фестивалі, цифрові виставки та меморіальні проєкти. Однак цифровізація посилює цифрову нерівність, інформаційні маніпуляції, залежність від алгоритмів та загрозу культурній ідентичності через домінування англomовного та комерціалізованого контенту [38]. Особливості суспільно-трансформаційних процесів в Україні суттєво впливають на характер змін у соціокультурній сфері. Пострадянська трансформація характеризується нерівномірністю, кризовістю та домінуванням соціетально-психологічних факторів – кризової свідомості, ціннісного вакууму, амбівалентності

ідентичностей. Ці особливості ускладнюють перехід від радянської моделі культури (державно-централізованої, ідеологізованої) до моделі демократичної, плюралістичної та ринкової. Трансформація відбувається не лише на рівні інститутів, а й на рівні колективної свідомості, де старі радянські стереотипи співіснують із новими європейськими орієнтаціями [3; с. 4].

Державна культурна політика та процеси децентралізації виступають ключовими внутрішніми чинниками трансформації. Після Революції Гідності та особливо після прийняття законів про децентралізацію відбувається суттєве перерозподіл повноважень у сфері культури: громади отримують більше ресурсів і відповідальності за формування локального культурного простору. Це сприяє регіоналізації культури, появі локальних культурних стратегій, розвитку креативних індустрій і туризму на рівні територіальних громад. Водночас виникають виклики: нерівномірність фінансових можливостей громад, ризик фрагментації національного культурного простору та потреба в нових механізмах координації [7, с. 45].

Війна як екстремальний суспільний чинник здійснює найглибший вплив на соціокультурну сферу з 2022 року. Вона актуалізує історичну пам'ять, посилює патріотичні настрої, сприяє консолідації суспільства навколо національних цінностей і символів. Культура набуває терапевтичної, меморіальної та мобілізаційної функцій: з'являються численні проєкти документального мистецтва, волонтерські культурні ініціативи, онлайн- та офлайн-заходи підтримки психологічної стійкості. Водночас війна спричиняє руйнування культурної інфраструктури, вимушену міграцію митців, зміну пріоритетів (від розважальної до соціально значущої культури) та довготривалі травматичні наслідки для колективної свідомості [19, с. 49]. Економічні чинники, пов'язані з переходом до ринкової економіки та розвитком креативного сектору, додають соціокультурній сфері виразний комерційний вимір. Культурні продукти стають товаром, що генерує додану вартість, створює робочі місця та стимулює регіональний розвиток. Креативні індустрії (дизайн, IT-арт, фестивальна індустрія, цифровий контент) перетворюються на драйвери економіки, особливо в умовах обмежених державних бюджетів. Однак комерціалізація ризикує

призвести до маргіналізації традиційних, неприбуткових форм мистецтва та нерівного доступу до культури [26, с. 9]. Демографічні та міграційні процеси також суттєво трансформують соціокультурний ландшафт. Урбанізація, старіння населення, внутрішня міграція (з окупованих територій та прифронтових зон) і зовнішня трудова міграція призводять до появи нових субкультур, зміни культурних практик у містах і селах, необхідності інклюзивної політики щодо ВПО, біженців та діаспори. Ці процеси збагачують культурне різноманіття, але водночас створюють виклики для збереження локальної ідентичності [30, с. 18].

Ще одним важливим аспектом, який часто недооцінюють у теоретичному аналізі, є вплив кризових та надзвичайних подій як прискорювачів трансформацій. Якщо глобалізація та цифровізація діють поступово й довгостроково, то війна, пандемії, техногенні катастрофи чи гострі політичні кризи викликають стрибкоподібні зміни в соціокультурній сфері. В українському контексті саме повномасштабне вторгнення 2022 року стало таким «стрибкоподібним» чинником, який за лічені місяці радикально переформатував культурні пріоритети, канали комунікації, теми мистецтва та функції культурних інститутів.

Крім того, дедалі помітнішим стає вплив кліматичних змін та екологічної свідомості на соціокультурну сферу. Екологічна тематика проникає в літературу, кіно, сучасне мистецтво, фестивальні програми, туристичні пропозиції та освітні проекти. В регіонах, де екологічні проблеми гострі (наприклад, Полісся з його питаннями забруднення, осушення боліт, Чорнобильської зони), з'являються нові форми культурної активності – екологічний активізм, ленд-арт, екотуризм, документальні проекти про природу та людину. Цей чинник поступово переходить із периферійного в системний, впливаючи на ціннісні орієнтації молоді та формуючи новий тип культурної ідентичності – «екокультурної».

Ще один недооцінений чинник – зростання ролі діаспори та репатріаційних процесів. Українська діаспора (особливо після 2022 р. значно зросла) стає не лише джерелом фінансової підтримки, а й потужним каналом культурного обміну, повернення традицій, запозичення нових практик та формування транснаціональної української ідентичності. Це призводить до появи гібридних

культурних форм у самій Україні – наприклад, поєднання діаспорних святкувань з локальними традиціями, спільні онлайн-проекти, гастролі діаспорних колективів.

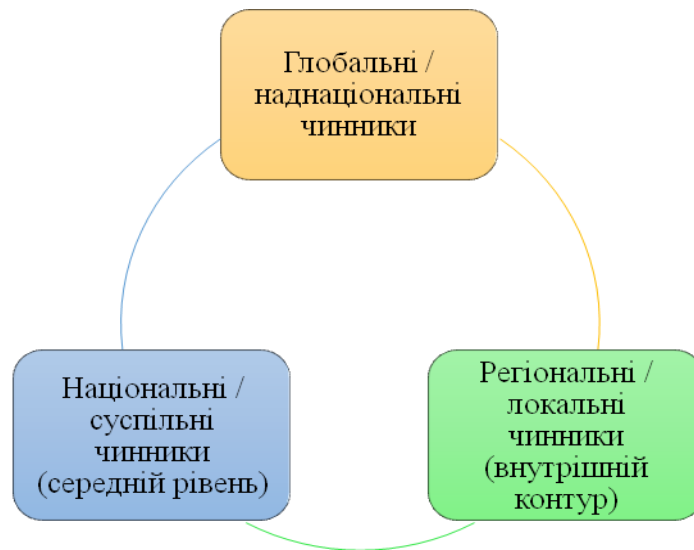

Рис. 1.1. Основні групи чинників трансформації соціокультурної сфери в Україні

Рис. 1.1., ілюструє трирівневу структуру чинників:

1. Зовнішній контур (глобальні чинники) діє як загальний «фон» і «тиск», що впливає на всі інші рівні. Він найменш контрольований державою та регіонами, але задає вектор змін (відкритість, технологічність, екологічність);
2. Середній рівень (національні чинники) є зоною найбільшого напруження в Україні 2020-х років. Війна та воєнний стан домінують і перекривають інші процеси, змушуючи культурну сферу швидко адаптуватися до функцій консолідації, терапії, опору та документування;
3. Внутрішній контур (регіональні чинники) отримує більше свободи завдяки децентралізації, але водночас змушений реагувати на національні та глобальні виклики. Саме тут відбувається найбільша різноманітність форм адаптації – від креативних хабів у відносно безпечних регіонах до меморіальних та терапевтичних практик у прифронтових зонах [31, с. 17]. Отже, основні чинники трансформації соціокультурної сфери утворюють складну, синергетичну систему взаємопов'язаних впливів. Глобалізація та цифровізація відкривають нові можливості для поширення та гібридизації культури, державна політика та децентралізація забезпечують регіональний розвиток і локальну ініціативу, війна та суспільні кризи консолідують суспільство навколо національних цінностей, а економічні, демографічні та міграційні

процеси додають комерційний, соціальний і інклюзивний виміри. В умовах України ці чинники діють особливо інтенсивно, створюючи як значні ризики втрати культурної самобутності та нерівності, так і потужні можливості для оновлення, модернізації та зміцнення національного культурного простору. Глибоке розуміння їхньої взаємодії є необхідною передумовою для розробки ефективної стратегії розвитку соціокультурної сфери на національному та регіональному рівнях.

1.3. Регіональний вимір розвитку соціокультурної сфери: теоретичні підходи та моделі аналізу

Регіональний вимір розвитку соціокультурної сфери в умовах сучасної України набуває стратегічного значення через процеси децентралізації, регіональної диференціації та пошуку нових моделей місцевого розвитку. Регіон перестає бути лише адміністративно-територіальною одиницею чи географічним простором – він стає самостійною соціокультурною системою, що володіє власною історичною пам'яттю, етнокультурними кодами, локальними ідентичностями, ресурсами спадщини та адаптивними механізмами реагування на глобальні й національні виклики. Теоретичні підходи до його аналізу формують міждисциплінарне поле, що поєднує культурологію, соціологію регіонів, регіональну економіку, культурну географію та державне управління. Вони дозволяють переходити від загальнонаціональних узагальнень до конкретних регіональних траєкторій розвитку, де соціокультурна сфера виступає одночасно ресурсом, індикатором і драйвером регіонального зростання.

Регіональна специфікація соціокультурних відмінностей є одним із фундаментальних підходів. Вона виходить із визнання принципової неоднорідності культурного поля України, сформованої історичними траєкторіями (різні імперські спадщини, кордони, релігійні традиції), етнічним складом, економічними диспропорціями та геополітичним положенням регіонів. Цей підхід стверджує, що національні моделі культурної політики часто виявляються надто універсальними й не здатними враховувати локальні особливості ціннісних систем, форм культурної участі та соціальних практик. Регіональна специфікація не руйнує національну єдність, а навпаки – виступає джерелом культурного багатства, внутрішньої стійкості та

потенціалом для диференційованої стратегії розвитку [33, с. 45]. Регіональна ідентичність як теоретична категорія розглядається як стійка колективна самоідентифікація, що базується на історичній пам'яті, локальному ландшафті, традиціях, діалекті, символах і повсякденних практиках. У українському контексті регіональна ідентичність часто має «генетичний» характер, передаючись через покоління й виступаючи потужним ресурсом або бар'єром для соціокультурного розвитку. Вона може проявлятися в гордості за локальну спадщину, у формуванні брендів території, у опорі на традиційні форми мистецтва чи в створенні нових гібридних культурних практик. Аналіз регіональної ідентичності дозволяє пояснити, чому в одних регіонах соціокультурна сфера розвивається динамічно (через сильну локальну самоідентифікацію), а в інших – стагнує або маргіналізується [35].

Ендогенно-екзогенний підхід акцентує на подвійній детермінації регіонального розвитку. Ендогенні чинники (локальні традиції, історична спадщина, творчий потенціал населення, інституційна база, природно-культурні ресурси) забезпечують автентичність, внутрішню стійкість і самобутність соціокультурної сфери. Екзогенні чинники (глобалізація, державна політика, міграція, цифровізація, зовнішні інвестиції) стимулюють інновації, адаптацію та розширення можливостей. Баланс між цими групами чинників визначає траєкторію розвитку кожного регіону: там, де ендогенні ресурси сильні (Волинь, Рівненщина, Поділля), регіональна культура може успішно інтегрувати зовнішні впливи, зберігаючи самобутність; там, де вони слабкі, домінують екзогенні фактори, що часто призводить до культурної залежності чи втрати ідентичності [30, с. 18].

Системний підхід трактує регіональну соціокультурну сферу як відкриту, багаторівневу систему, елементи якої (культурні інститути, практики, суб'єкти, цінності, комунікаційні канали) постійно взаємодіють між собою та з зовнішнім середовищем. Цей підхід особливо цінний для аналізу трансформацій, оскільки дозволяє моделювати причинно-наслідкові зв'язки між культурними, соціальними, економічними та політичними процесами в регіоні. Він дає змогу прогнозувати ефекти тих чи інших управлінських рішень і виявляти системні дисбаланси (наприклад, коли сильний туристичний потенціал не підкріплений освітніми та креативними практиками) [19, с. 49]. Мережевий і кластерний підходи

набули особливого поширення в умовах децентралізації та розвитку креативної економіки. Регіональна соціокультурна сфера розглядається як мережа акторів (митці, громади, бізнес, влада, освітні заклади), що формують культурні кластери – територіально зосереджені концентрації творчих ресурсів, які генерують синергетичний ефект. Кластерний підхід дозволяє аналізувати роль фестивалів, креативних хабів, культурних кварталів та міжмуніципального співробітництва в розвитку малих міст і сільських територій, перетворюючи культуру на реальний фактор економічного зростання [15, с. 45]. Додатковим корисним інструментом є культурно-географічний підхід, який акцентує на просторовій організації культурного життя регіону, взаємозв'язку культури з ландшафтом, урбанізаційними процесами та історичними маршрутами. Він особливо актуальний для регіонів із вираженою природно-культурною специфікою, таких як Полісся (Рівненщина), де культурний простір пов'язаний з лісовими, річковими та етнографічними особливостями [12].

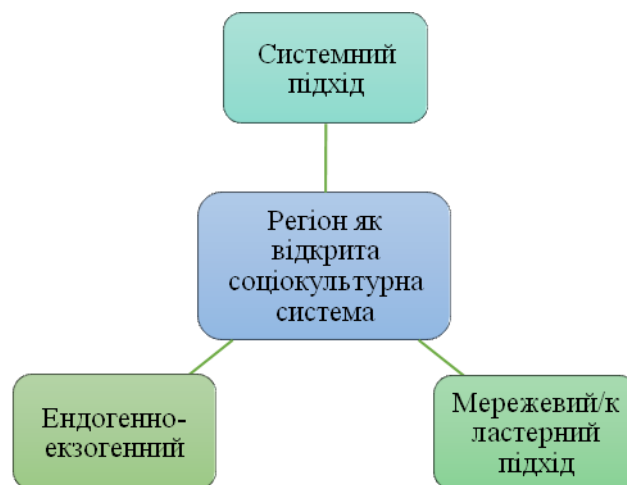

Рис. 1.2. Інтегрована модель теоретичних підходів до аналізу регіонального розвитку соціокультурної сфери

Модель показує ієрархічну та взаємодоповнюючу структуру підходів. Ендогенно-екзогенний і регіональна ідентичність формують «глибинний» рівень пояснення (чому регіон саме такий). Системний підхід забезпечує структурний аналіз (як усе працює всередині). Мережевий/кластерний і культурно-географічний – прикладний рівень (що можна зробити для розвитку). Отже, регіональний вимір розвитку соціокультурної сфери вимагає комплексного застосування теоретичних підходів, що враховують як внутрішню специфіку

регіонів, так і зовнішні впливи. Інтегрована модель, представлена в схемі, демонструє можливість синтезу різних підходів для глибокого аналізу варіативності, адаптивності та стратегічного потенціалу соціокультурної сфери. Ця теоретична база створює надійний фундамент для емпіричного дослідження трансформацій на прикладі Рівненщини, де поєднуються потужні локальні ресурси ідентичності з викликами сучасної децентралізації, цифровізації та воєнного часу.

РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ РІВНЕНЩИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.

2.1. Соціокультурний потенціал Рівненщини: історико-культурні та соціальні передумови розвитку

Рівненська область – регіон із винятковим поєднанням природного, історичного та етнокультурного капіталу. Площа становить 20 051 км² (3,3 % території України), населення на початок 2025 року – майже 1,12 млн. осіб (з урахуванням воєнної міграції та внутрішнього переміщення). Рівненщина розташована на межі історичних Волині та Полісся, межує з Житомирською, Хмельницькою, Львівською, Волинською областями та Білоруссю. Ліси займають понад 40 % території, що створює потужний рекреаційний і екологічний фон.

Обласний центр – м. Рівне (246 тис. жителів) – є адміністративним, освітнім, транспортним і культурним хабом. Малі міста (Острог, Дубно, Гоща, Здолбунів, Корець, Сарни) зберігають виразну історичну автентичність і локальні ідентичності. На державному обліку – 2380 пам'яток культурної спадщини (1100 археологічних, 864 історичних, 336 архітектурних, 80 монументального мистецтва). Діють 13 музеїв, 3 заповідники, 2 академічні театри, обласна філармонія, 566 бібліотек, 671 заклад клубного типу, 34 школи естетичного виховання. З 2023 року реалізується Обласна програма «Культура Рівненщини» (зі змінами 2024 р.), яка акцентує цифровізацію, інклюзію, креативні індустрії та збереження спадщини. Регіон активно розвиває туризм: маршрути «Поліський трамвай», «Медове коло», «Український Бурштиновий Шлях», «Тунель кохання», екологічні стежки [11; 41].

Історико-культурні передумови розвитку соціокультурної сфери Рівненщини сягають часів Київської Русі, Великого князівства Литовського, Речі Посполитої та Російської імперії. Острог у XVI ст. став одним із найважливіших осередків європейської освіти та православ'я: Острозька академія (1576 р.) – перший вищий навчальний заклад східнослов'янських земель, перша друкарня Івана Федорова, Острозька Біблія (1581 р.). Дубно – магнатська резиденція князів Острозьких і Любомирських (замок XVII ст., синагога, монастирі), центр торгівлі та культури. Гоща – осередок реформаційних ідей, козацьких традицій, народних ремесел. Регіон зберіг багатозарову етнокультурну спадщину: українську (поліські пісні, обряди «Кустодія», весільні звичаї), польську (маєтки, костели), єврейську (синагоги, штетли), литовську, німецьку (колонії).

Народні промисли – ткацтво, гончарство, бурштинова обробка, бджільництво – формують локальні бренди. Радянський період (1939–1991) залишив централізовану мережу культурних установ, масову освіту, але й тяжкі травми: руйнування храмів, репресії інтелігенції, закриття Острозької академії як навчального закладу, ідеологічний контроль. Пострадянська трансформація (з 1991 р.) супроводжувалася відродженням національної культури, поверненням храмів, створенням заповідників. Децентралізація після 2014 р. відкрила простір для локальних ініціатив: фестивалі «Тарас Бульба» (Дубно, міжнародний рок-фестиваль), «Острозьке відродження», «Гоща-Фест», «Органний собор» (Рівне), креативні кластери, інклюзивні проєкти.

Соціальні передумови включають високу громадську активність (сотні НГО, молодіжні рухи, волонтерські центри), мультикультурність, толерантність, але й серйозні виклики: відтік молоді до Києва, Польщі, Європи; старіння сільського населення; нерівномірний розвиток (місто та село); психологічні наслідки війни (внутрішньо переміщені особи, потреба в арт-терапії, меморіальних проєктах, підтримці ветеранів). Ці фактори формують динамічний соціокультурний ландшафт, де спадщина стає ресурсом для сучасного розвитку [20].

Таблиця 2.1.

PEST-аналіз Рівненщини як культурного середовища

Фактор	Можливості (конкретні приклади)	Загрози (конкретні ризики)
Політичний	Децентралізація (повноваження громад); Обласна програма «Культура Рівненщини» 2023–2027 (зі	Воєнний стан обмежує довгострокове планування; бюрократія; нестабільність

	змінами 2024); державна Стратегія культури до 2030; гранти УКУ; євроінтеграція (Via Regia, культурні маршрути ЄС)	фінансування; слабка координація між ОВА, радою та громадами
Економічний	Зростання зеленого та культурного туризму (нові маршрути 2025–2026); креативні індустрії (бурштин, дизайн, фестивальна економіка); публічно-приватне партнерство; гранти УКУ (сотні тис. грн.)	Недофінансування (71 % експертів); низькі доходи населення; сезонність; відтік капіталу через війну
Соціальний	Мультикультурна ідентичність; активність НГО («Тріада» та ін.); молодіжні ініціативи; інклюзивні проєкти; високий попит на події (87 % опитаних)	Міграція молоді; старіння сіл; соціальна апатія (34 %); нерівний доступ у периферійних громадах
Технологічний	Цифровізація (онлайн-екскурсії, AR, геоінфо-системи, мандрівні тактильні карти); соціальні мережі; віртуальні фестивалі; е-ресурси спадщини	Застаріла інфраструктура (села); цифровий розрив; ризики кібербезпеки; екологічні загрози (РАЕС)

Політичний фактор створює стабільну інституційну рамку завдяки децентралізації та обласній програмі, яка передбачає фінансування цифровізації, інклюзії та туризму. Однак воєнний стан змушує переорієнтовувати ресурси на терапевтичні та меморіальні проєкти, що знижує темпи реалізації довгострокових ініціатив. Економічний блок демонструє високий потенціал: туризм зростає (нові квести, фестивалі), креативні індустрії (бурштинові вироби, дизайн) генерують додаткові доходи, гранти УКУ дозволяють реалізувати десятки локальних проєктів. Проте хронічне недофінансування (71 % експертів) і сезонність гальмують розвиток. Соціальний фактор – найсильніший ресурс регіону: активні НГО, мультикультурність, готовність населення до участі в подіях. Водночас демографічна криза (відтік молоді, старіння) вимагає термінових інклюзивних програм. Технологічний фактор прискорює доступність (приклад – тактильні макети «Тріади» 2025 р.), але цифровий розрив між містом і селом залишається критичним. Загалом PEST-аналіз показує позитивний баланс можливостей над загрозами за умови ефективного управління та залучення грантів.

Таблиця 2.2.

SWOT-аналіз соціокультурного потенціалу Рівненщини

Категорія	Опис
Сильні сторони	2380 пам'яток (Острозька академія, Дубенський замок, Тунель кохання); 40 % лісів; розвинена мережа установ (2 театри, філармонія, 13 музеїв); активні НГО; фестивалі міжнародного рівня («Тарас Бульба», «Органний собор»); географічне розташування
Слабкі сторони	Хронічне недофінансування; застаріла матеріальна база (клуби в селах); цифровий розрив; сезонність туризму; брак кваліфікованих кадрів у креативних індустріях; нерівномірний розвиток громад
Можливості	Євроінтеграція та культурні маршрути ЄС; гранти УКУ; розвиток креативних кластерів; інклюзивний та екотуризм; ревіталізація малих міст; нові маршрути («Бурштиновий Шлях», Поліський трамвай)
Загрози	Повномасштабна війна (руйнування, міграція); екологічні ризики (РАЕС, бурштинова лихоманка); конкуренція з іншими регіонами; бюрократія; відтік молоді та фахівців

Сильні сторони – унікальна спадщина (Острозька академія, замки) та природний потенціал, які вже монетизуються через туризм. Слабкі сторони носять системний характер: недофінансування та застаріла інфраструктура вимагають інвестицій, цифровий розрив обмежує доступ у селах. Можливості пов’язані з децентралізацією, європейськими програмами та грантами УКУ, які дозволяють реалізовувати інклюзивні та цифрові проєкти. Загрози – переважно зовнішні (війна, екологія), але їх можна мінімізувати через цифровізацію, інклюзію та локальні бренди. SWOT підтверджує стратегічний потенціал регіону: сильні сторони + можливості переважають слабкі сторони та загрози за умови стратегічного управління. Міжнародний фестиваль органної музики «Органний собор» – один із найпрестижніших спеціалізованих музичних форумів Рівненщини та всієї України в жанрі класичної органної музики. Започаткований у 2003 році Рівненською обласною філармонією, фестиваль щорічно відбувається в Залі камерної та органної музики. Його головна ідея – показати орган як універсальний інструмент, здатний до діалогу з оркестром, вокалом, хором, сучасними жанрами та іншими мистецтвами. Фестиваль позиціонується як простір високої класичної музики, де орган звучить у сольних програмах, ансамблях і з симфонічними творами в транскрипціях [41, с. 57].

У 2026 р. проходить вже XXIII фестиваль «Органний собор – 2026», який триває з 25.01 по 15.02. Традиційно програма охоплює кілька недільних вечорів (зазвичай 5 концертів), запрошуючи органістів з України, Польщі, Франції та інших країн. Наприклад, у відкритті 2026 р. виступив М. Шостакович (Польща), а в програмі – Академічний камерний оркестр Рівненської філармонії. У попередніх сезонах звучали рідкісні твори: у 2026 році вперше в Україні виконали сюїту Густава Голста «Планети» у транскрипції Джонатана Скотта для органа соло. Фестиваль активно розвиває європейський контекст: співпраця з органістами з ЄС, акцент на барокову та романтичну музику, а також сучасні транскрипції. Фестиваль має значний культурний вплив на регіон: приваблює меломанів з усієї України та сусідніх країн, сприяє популяризації органної музики серед молоді (є освітні програми, майстер-класи), підтримує престиж Рівного як осередку класичної культури. У воєнний період

фестиваль зберігає традицію, адаптуючись до умов (онлайн-трансляції, камерні формати), і продовжує бути символом культурної стійкості та високого мистецтва.

Дубно – історичний центр із потужним туристичним потенціалом. Дубенський замок (національного значення, XVII ст.) – головна візитівка міста, що приймає фестивалі, реконструкції, театральні постановки. Щорічний міжнародний рок-фестиваль «Тарас Бульба» збирає тисячі гостей. Місто розвиває археологічний туризм, історичні маршрути, синагогу як культурний об'єкт. У 2025 р. – нові квести, театралізовані екскурсії, співпраця з креативними індустріями. Культурний простір Дубна орієнтований на історичну спадщину та масові заходи, поєднуючи магнатську історію з сучасним фестивалем. Рок-фестиваль «Тарас Бульба» – найстаріший і найвідоміший рок-фестиваль України, що проходить у місті Дубно на Рівненщині з 1991 року (з перервами в 1995–2001 та 2014–2016 рр. через різні причини). Головна умова участі – виконання україномовної рок-музики, що робить його платформою для розвитку та популяризації саме українського рок-звучання. Фестиваль традиційно відбувається на стадіоні «Спартак» у липні (зазвичай 3 дні), збирає тисячі глядачів і десятки гуртів – від молодих локальних виконавців до зірок українського року [34].

За понад 30 років на сцені «Тараса Бульби» виступали: Руслана, М.Бурмака, «Плач Єремії», «Тінь Сонця», «Карна», «Кому Вниз», «Мотанка», С.Жадан з гуртами, «Тінь Сонця», «Океан Ельзи», та сучасні виконавці. Фестиваль поєднує рок, панк, фолк-рок, етно-рок, метал, іноді додає літературні читання та майстер-класи. Він позиціонується як «фестиваль всіх поколінь рокерів», де закаляється український рок і підтримується національна ідентичність через музику. Останні роки фестиваль адаптувався до викликів: у 2022 році через війну не відбувся, але з 2017 року відновився і продовжує працювати. У 2021 році відсвяткував 30-річчя потужною програмою. «Тарас Бульба» – не лише музична подія, а культурно-мистецький проєкт, що підтримує молодіжну культуру, українську мову в рок-музиці та патріотичний дух. Він має сильний вплив на локальну молодь Дубна та всієї Рівненщини, сприяє туризму й економіці міста.

Острог – «українські Афіни», центр освіти та культурної спадщини. Державний історико-культурний заповідник «Острозький замок» включає вежі XIV

ст., Острозьку академію, музей книги. Фестиваль «Острозьке відродження», освітні програми, реставраційні проєкти, міжнародні конференції. У 2025–2026 рр. – ювілейні заходи до 500-річчя Василя-Костянтина Острозького. Місто активно розвиває освітній туризм, літературні фестивалі, співпрацю з університетом. Культурний простір Острога – інтелектуальний, академічний, з акцентом на спадщину книговидання та освіти. Фестиваль «Острозьке відродження» (іноді згадується як «Острог. Ренесанс») – культурологічний захід, присвячений збереженню та популяризації історичної спадщини Острога як одного з найважливіших осередків освіти й культури XVI століття. Започаткований у 2016 р. (перший фестиваль присвячений 440-річчю Острозької академії), він відбувається в м. Острог, на території Державного історико-культурного заповідника «Острозький замок», Острозької академії та прилеглих локаціях [41, с. 59]. Фестиваль триває зазвичай 2–3 дні (часто в травні), включає виставки, концерти, лекції, майстер-класи, реконструкції, літературні читання, театральні постановки та освітні програми. Акцент – на ренесансній спадщині: Острозька Біблія, діяльність князів Острозьких, перша друкарня, слов'яно-греко-латинська академія. У різні роки проводилися акції «Острог – молодіжна столиця» (Острог перемагав у конкурсі «Молодіжна столиця України-2022»), виставки, концерти класичної музики, етно-програми. Фестиваль залучає студентів Національного університету «Острозька академія», місцевих митців, гостей з інших регіонів.

Гоща – етнографічний осередок Полісся. Садиба Ленкевича, традиційні ремесла, фестиваль «Гоща-Фест», народні обряди, зелені маршрути. Місто розвиває етнотуризм, локальні бренди, інклюзивні проєкти. У 2025 р. – активне відродження через громадські ініціативи, співпрацю з НГО, ревіталізацію садиб. Культурний простір Гощі – камерний, народний, орієнтований на збереження традицій і зелений туризм. «Гоща-Фест» – локальний сімейний та етно-культурний фестиваль у місті Гоща, що проводиться з 2018 року (перший – до Дня селища 2 вересня). Це відносно молодий, але дуже самобутній захід, орієнтований на родинний відпочинок, збереження поліських традицій і залучення місцевої громади. Основні локації – Нижня площа, Парк Валецьких, садиба Ленкевича та інші історичні місця Гощі [41,

с. 59]. Програма включає етно-концерти, майстер-класи народних ремесел (ткацтво, гончарство, випічка), дитячі атракціони, ярмарок локальних виробів, спортивні змагання, вистави, дегустації традиційних страв, виступи аматорських колективів. Фестиваль позиціонується як «святкування для всієї родини», де акцент на поліській культурі, обрядах, фольклорі та сучасних інтерпретаціях традицій. У різні роки додаються концерти місцевих гуртів, запрошені артисти, конкурси, флешмоби. «Гоща-Фест» відіграє важливу роль у громаді: об'єднує жителів, підтримує локальні таланти, розвиває туризм у Гощанській громаді, сприяє ревіталізації садиби Ленкевича та парку. Він став щорічною подією, що поєднує День селища з культурним святкуванням, і є прикладом успішного локального фестивалю на базі громади. У воєнний період фестиваль зберігає формат, додаючи благодійні та підтримуючі елементи. Яскравим прикладом практичної трансформації соціокультурного потенціалу є діяльність ГО «Регіональний центр розвитку «Тріада». Організація спеціалізується на інклюзивних, цифрових та сталих проєктах, що поєднують спадщину з сучасними технологіями та соціальною відповідальністю. Ключовий проєкт 2024–2025 рр. – «(Не) в темряві: Via Regia інклюзивна» (підтримка Українського культурного фонду). У межах проєкту створено 5 комплектів тактильних 3D-макетів історичних споруд (Острозький замок, Дубенський замок, Замок-музей «Радомисль», Володимирський історичний музей, Рівненський обласний краєзнавчий музей).

Попередній проєкт «Via Regia на дотик» створив мандрівну карту для незрячих. «Тріада» проводить семінари з культурного менеджменту для громад, аналізує потенціал малих міст, реалізує арт-терапевтичні програми для дітей, ВПО та ветеранів. Діяльність організації стала моделлю для Гощі, Острога, Дубна: досвід використовують для ревіталізації садиб, створення локальних інклюзивних маршрутів. «Тріада» демонструє, як поєднання спадщини, інклюзії, цифровізації та громадської активності формує новий, доступний і стійкий культурний простір Рівненщини.

Рис. 2.5. Тактильна карта «Via Regia»

Перед вами – тактильна карта, що відображає знаменитий шлях Via Regia. Це найстаріший та найдовший сухопутний зв'язок між Східною і Західною Європою. Його також називають Королівським, бо свого часу шлях перебував під особливим захистом монархів. Він існує вже понад 2000 років та поєднує європейські держави, серед яких і Україна. Власне, Via Regia – це не лише про дорогу, якою свого часу їхали воїни, вельможі, старці, мандрівні актори, торговці, просвітителі, святі та грішники. Це концепція шляху, яким від країни до країни поширювалися передові ідеї, відкриття, винаходи, продукти, гастрономічні вподобання, модні тенденції.

У сучасній формі шлях існує як Європейський транспортний коридор E40. Міжнародна мережа використовує потенціал Королівського шляху як символ об'єднання Європи. Завдяки цій карті ви можете відчувати Via Regia на дотик. Карта складається з двох частин – європейської та української. На європейській відображено Королівський шлях. Ви можете зрозуміти, де він розпочинався, через які країни проходив і як саме. На карті позначено шлях, кордони країн, їхні назви, столиці та міста. На українській частині маєте можливість детальніше роздивитися на дотик, які населені пункти сполучав Королівський шлях у нас, а також які середньовічні замки, неприступні фортеці, розкішні палаци та маєтки будували там, де він проходив. Карта дозволяє ще й почути детальнішу інформацію про ці історичні об'єкти, краще зрозуміти, як вони виглядали, та відчувати тамтешню таємничу атмосферу. Окрім історичних даних, тут є і легенди. Для цього потрібно скористатися QR-кодом, відображеним у нижній частині карти, і вибрати аудіодоріжку, яка вас цікавить. Якщо хочете прочитати карту якомога детальніше, не пропустивши жодного знаку, прослухайте аудіоверсію майстер-класу від експерта,

як це варто робити. Для цього також потрібно скористатися QR-кодом. Загалом на українській частині тактильної карти Via Regia відображено 12 історичних об'єктів, які супроводжуються описом із тифлокоментарями. До 5 з них є доповнення у вигляді колоритних легенд та історій. Мова йде про Острозький замок, Дубенський замок, Замок-музей Радомисль, Рівненський обласний краєзнавчий музей та Володимирський історичний музей ім. О.Дверницького. Саме в цих закладах і розміщена тактильна карта Королівського шляху. Її створено в рамках проєкту «Via Regia на дотик», який реалізує ГО «Регіональний центр розвитку «Тріада» у партнерстві з відокремленим підрозділом Всеукраїнської громадської організації людей з інвалідністю по зору «Генерація успішної дії» у Рівненській області за підтримки Українського культурного фонду.

Обласний краєзнавчий музей Рівненської області реалізує анімацію через інтерактивні виставки та екскурсії, перетворюючи артефакти спадщини Полісся на живі наративи, де рольові реконструкції та майстер-класи залучають громади до співтворення історії, стимулюючи культурну компетентність і толерантність через імпровізацію та рефлексію, формуючи емоційний зв'язок з етнографічною спадщиною регіону. У рамках «Музейні гостини – 2025» (25 травня), музей організовує іммерсивні екскурсії з рольовими іграми по експозиціях, де гості беруть участь у майстер-класах з етнографії, рольових сценках з фольклорними мотивами та театралізованих дійствах, перетворюючи музей на живий простір для вивчення спадщини Полісся, де громади створюють власні інтерпретації через імпровізацію, збагачуючи культурну рефлексію та формуючи колективну пам'ять через діалог поколінь, з акцентом на ексклюзивність для всіх верств, перетворюючи подію на катарсис і соціальний діалог [45]. «Жива спадщина Рівненської області» (7 вересня 2025) в обласному краєзнавчому музеї є прикладом анімації через рольові реконструкції обрядів, де подвір'я оживає через перформанси та майстер-класи з народних ремесел, залучаючи громади до імпровізаційних дійств, формуючи емоційний зв'язок з етнографічною спадщиною Полісся, що стимулює толерантність і креативність через колективні наративи, перетворюючи музей на платформу для соціальної адаптації та психоемоційного збагачення, з акцентом на психосоціальні

методи. У цій виставці, з акцентом на психосоціальні методи, учасники беруть участь у рольових сценках обрядів, створюючи власні інтерпретації, збагачена рефлексією та діалогом, роблячи подію інструментом культурної солідарності в регіоні, де громади стають співтворцями наративів спадщини [45].

Бібліотеки Рівненської області, як філії №9, №2 та Центральна міська, перетворюють простір на центри анімації через пізнавальні фреші та майстер-класи, де рольові ігри та імпровізаційні читання оживають фольклор Полісся, залучаючи громади до креативного дозвілля, формуючи уяву та толерантність через групові дії, з акцентом на психосоціальні методи розвитку експресивності. «Велике читання 2025» з інтерактивними читаннями фольклору включає рольові сценки, де громади модерують сесії, перетворюючи бібліотеку на платформу для катарсису, збагачена психосоціальними методами, стимулюючи емпатермент і культурну рефлексію через колективні наративи, з акцентом на неформальне навчання [45]. Творча зустріч з письменницею Ксенією Циганчук у бібліотеці-філії №9 (7 жовтня 2025) є прикладом анімації через інтерактивні дискусії та рольові читання, де авторка представляє свої твори з елементами імпровізації, залучаючи аудиторію до рольових сценок з персонажами книг, перетворюючи зустріч на колективний катарсис, формуючи емоційний зв'язок з літературною спадщиною Полісся, де громади беруть участь у дебатах і майстер-класах з письма, стимулюючи креативність і толерантність через діалог, з акцентом на психоемоційне збагачення через групові наративи та рефлексію, роблячи подію платформою для соціальної адаптації [45]. Мистецький вернісаж «Творчих щедрот оберіг» у Центральній міській бібліотеці (9 жовтня 2025, 09:00–18:00) оживає традиції Полісся через рольові майстер-класи з виготовлення оберегів і імпровізовані перформанси, де гості беруть участь у створенні хендмейду з елементами фольклору, перетворюючи вернісаж на платформу для культурної рефлексії, формуючи спільнотну пам'ять через колективні наративи, з акцентом на толерантність і креативність, збагачена психосоціальними методами, де громади модерують сесії, стимулюючи емпатермент через імпровізацію [45].

Майстер-класи, як «Обереги єдності» з виготовлення картин зі шкіри чи «Іграшка з ниток» в бібліотеках, залучають громади через практичні воркшопи, де

рольові ігри та імпрровізація стимулюють творчість, формуючи спільнотну пам'ять і толерантність з акцентом на інклюзивність для дітей і дорослих, перетворюючи простір на платформу для рефлексії традицій Полісся через групові дії та колективні наративи, де волонтери модерують сесії, стимулюючи емпатермент і культурну креативність, збагачена регіональною автентичністю [45].

«Жива спадщина Рівненської області» (7 вересня 2025) з рольовими реконструкціями обрядів, перетворює виставку на іммерсивний досвід, де громади модерують сесії, формуючи колективну пам'ять через діалог і креативність, з акцентом на толерантність і рефлексію спадщини Полісся, збагачена груповою динамікою. Ці форми залучення, з акцентом на волонтерство та імпрровізацію, ілюструють анімацію як механізм емпатерменту, де громади перетворюють культурні події на простір соціальної адаптації, креативної солідарності та психоемоційного збагачення, збагачений регіональною автентичністю Полісся, стимулюючи толерантність і культурну креативність через групові динаміки та рефлексію, перетворюючи регіон на платформу культурної дипломатії [45].

Культурні установи Рівненської області продовжують розширювати спектр анімаційних практик, перетворюючи традиційні простори на іммерсивні хабі, де інтерактивні заходи стають платформами для культурної рефлексії та соціального діалогу, з акцентом на психосоціальні методи, що розвивають експресивність і толерантність, стимулюючи креативність через рольові елементи та колективні наративи, збагачені регіональною автентичністю Полісся, перетворюючи установи на осередки культурної дипломатії та соціальної гармонії [45].

Міжнародний етнічний фестиваль «ЛіраФест-2025» (4–5 жовтня 2025), приурочений до Покрови та Дня захисників, є вершиною анімації в регіоні, де традиція кобзарювання, лірнікування та бандурного мистецтва оживає через іммерсивні перформанси, рольові реконструкції повстанських пісень, думи та балади, залучаючи учасників з України та Польщі до майстер-класів з історичними інструментами, концертами «Музика – зброя!» та імпрровізаціями козацьких мотивів, перетворюючи фестиваль на простір для рефлексії патріотичної спадщини Полісся, де громади беруть участь у співтворенні програм через волонтерство, стимулюючи

толерантність і колективну пам'ять через групові дії, з акцентом на психоемоційне зцілення в посткризовий період, де рольові елементи, як думи та канти, формують емоційний зв'язок з корінням, збагачена гуманістичними принципами емпатерменту [45]. Цей фестиваль, з його псалмами та сучасними інтерпретаціями козацьких пісень, перетворює вулиці Рівного на сцену для катарсису, де рольові елементи, як реконструкції козацьких боїв з фольклорними мотивами, залучають сім'ї та молодь до культурного діалогу, формуючи спільнотну ідентичність через імпровізацію та рефлексію, збагачена регіональною автентичністю Полісся, роблячи подію платформою для соціальної адаптації та креативної солідарності. Отже, соціокультурний потенціал Рівненщини є потужним і багатограним ресурсом регіонального розвитку, що ґрунтується на унікальній історико-культурній спадщині (Острозька академія, Дубенський замок, поліські традиції), природно-рекреаційних перевагах (40 % лісових масивів, екологічні маршрути) та високій громадській активності (НГО, фестивалі, локальні ініціативи). PEST- та SWOT-аналізи підтверджують значні можливості для розвитку туризму, креативних індустрій, цифровізації та інклюзивних практик у контексті децентралізації, водночас вказуючи на виклики: недофінансування, демографічна криза, цифровий розрив і наслідки війни. Культурні простори Рівного, Дубна, Острога та Гощі доповнюють один одного, створюючи поліцентричну модель регіону, а прикладні ініціативи, зокрема ГО «Регіональний центр розвитку «Тріада», ілюструють ефективне поєднання спадщини, інклюзивності та сучасних технологій для формування доступного й сталого культурного простору Рівненщини.

2.2.Сучасні зміни у функціонуванні соціокультурних інституцій Рівненської області

Соціокультурні інституції Рівненщини – це розгалужена система, що включає 2 обласні театри, обласну філармонію, 13 музеїв, 3 заповідники, 566 бібліотек, 671 клубний заклад, 34 школи естетичного виховання та десятки активних громадських організацій. До 2022 р. ця система працювала переважно в традиційному офлайн-режимі з акцентом на масові заходи, збереження спадщини та просвітницьку діяльність. З початком повномасштабної війни, посиленням децентралізації та

цифровізації відбулася радикальна трансформація: заклади перейшли до гібридних моделей роботи, суттєво розширили терапевтичну, меморіальну та інклюзивну функції, почали активно залучати грантове фінансування та співпрацювати з громадами. Ці зміни не є тимчасовими – вони формують нову парадигму, де культура виступає інструментом національної стійкості, психологічної реабілітації та економічного відновлення регіону [19, с. 49].

Рівненський обласний академічний український музично-драматичний театр та обласний театр ляльок після лютого 2022 року кардинально змінили репертуарну політику. Великі постанови майже зникли через ризики обстрілів і хронічне недофінансування. Натомість зросла кількість камерних, вуличних, локаційних і онлайн-спектаклів. Театр драми запустив цикл арт-терапевтичних вистав для дітей ВПО, ветеранів і сімей загиблих («Казки для дорослих», «Світло в темряві», «Мамині сни»). У 2024–2025 рр. регулярно проводяться онлайн-трансляції вистав на YouTube-каналі театру (окремні вистави набирають 15–25 тис. переглядів). Театр ляльок активно працює з дітьми в укриттях і проводить виїзні вистави по громадах. Рівненська обласна філармонія зберегла і розвинула міжнародний фестиваль «Органний собор» (XXIII сезон 2026 р. — 25 січня – 15 лютого, з органістами з Польщі, Франції, України). Під час блекаутів 2022–2023 рр. філармонія запустила серію коротких онлайн-концертів «Музика для серця», які транслювалися навіть у бомбосховищах. Таким чином, театральні-концертні установи перейшли від розважальної функції до терапевтичної та консолідуючої [11, с. 45].

Музейна мережа області пройшла найглибшу цифрову та інклюзивну трансформацію. Державний історико-культурний заповідник «Острозький замок» у 2024–2025 рр. створив повноцінну віртуальну платформу «Острозька академія онлайн» (3D-тури, інтерактивні квести, лекції). Рівненський обласний краєзнавчий музей запустив цикл меморіальних виставок «Герої нашого часу». Дубенський замок активно розвиває історичні реконструкції та квести. Найпомітнішим є розвиток інклюзивності: завдяки ГО «Тріада» в 2025 р. створено 5 комплектів тактильних 3D-макетів ключових пам'яток, які вже використовують у 5 музеях області. Відвідуваність офлайн зменшилася на 30–40 % у 2022–2023 рр., але онлайн-

аудиторія зросла в 5–7 разів. Музеї стали не лише зберігачами спадщини, а й просторами пам'яті, терапії та освіти в умовах війни [19, с. 49]. Після децентралізації 566 бібліотек отримали значну автономію. Центральні бібліотеки громад (Рівне, Острог, Дубно, Гоща, Сарни) перетворилися на сучасні мультифункціональні хаби: коворкінги, центри цифрової грамотності, психологічної підтримки, креативні лабораторії. Проєкт «Бібліотека 4.0» передбачає повну цифровізацію фондів, електронні каталоги та онлайн-клуби читання. У сільських бібліотеках з'явилися «Клуби активних бабусь», «Ветеранські читальні», «Дитячі онлайн-студії». 671 клубний заклад частково перепрофілювався: у багатьох селах клуби стали центрами волонтерства, роздачі гуманітарної допомоги, арт-терапії та «Культури в укриттях». Особливо помітні зміни в Гощанській, Острозькій та Дубенській громадах, де клуби стали основними осередками локальної культурної активності [41].

Креативні індустрії розвиваються переважно «знизу» – через НГО та малий бізнес. Бурштиновий кластер (Клесів, Сарни) перетворюється на креативний: дизайнерські прикраси, виставки, майстер-класи. Туристична сфера стала одним із головних драйверів: нові маршрути («Український Бурштиновий Шлях», «Поліський трамвай», «Медове коло Полісся»), екотуризм, інклюзивний туризм. У 2025 р. обласна програма туризму передбачає створення 5 нових туристичних хабів у малих містах. Громади активно залучають гранти УКУ для ревіталізації садиб і створення креативних просторів [15, с. 45].

Таблиця 2.3.

Основні трансформації соціокультурних інституцій Рівненщини (2022–2026 рр.)

Інституція	До 2022 року	2022–2026 роки (ключові зміни)
Театри та філармонія	Масові вистави, концерти	Гібридний формат, арт-терапія, онлайн-трансляції, камерні програми
Музеї та заповідники	Офлайн-експозиції	Віртуальні тури, 3D, інклюзивні програми, меморіальні виставки
Бібліотеки та клуби	Традиційна просвіта	Хаби, цифровізація, «Культура в укриттях», коворкінги
Туризм і креативні індустрії	Сезонний туризм	Нові маршрути, кластери, гранти УКУ, ревіталізація

Таблиця демонструє системний і незворотний характер трансформацій соціокультурних інституцій Рівненщини. Найглибші зміни відбулися в театральній-концертній сфері: заклади перейшли від масових вистав до гібридних форматів і арт-терапії, що стало відповіддю на психологічні потреби суспільства в

умовах війни [19, с. 49]. Музейна мережа показала найвищий рівень цифрової адаптації: віртуальні тури та інклюзивні програми (тактильні макети ГО «Тріада») дозволили зберегти доступність спадщини навіть під час блекаутів і зменшення офлайн-відвідуваності. Бібліотеки та клуби, завдяки децентралізації, набули нових соціальних функцій – від коворкінгів до центрів психологічної підтримки, що особливо важливо для сільських громад [7, с. 45].

Туризм і креативні індустрії стали економічним драйвером: нові маршрути та грантові проєкти УКУ забезпечили зростання доходів громад навіть у воєнний період. Загалом таблиця свідчить, що виклики (фінансування, війна, застаріла інфраструктура) частково компенсуються позитивними результатами: розширенням аудиторії, інклюзивністю та перетворенням культури на інструмент відновлення суспільства. Однак без стабільного фінансування та модернізації інфраструктури досягнуті результати можуть бути втрачені.

Отже, сучасні зміни у функціонуванні соціокультурних інституцій Рівненщини є глибокими, системними та незворотними. Заклади перейшли від класичної моделі «культура як дозвілля та спадщина» до моделі «культура як інструмент стійкості, терапії, інклюзії та економічного відновлення». Театри, музеї, бібліотеки, клуби та туристичні об'єкти адаптувалися до умов війни, децентралізації та цифрової трансформації, зберігши основну мережу, але суттєво розширивши свої функції. Особливо помітна роль громадських організацій і грантового фінансування у заповненні прогалин державного бюджету.

2.3. Вплив цифровізації та суспільних трансформацій на соціокультурні практики населення Рівненщини

Цифровізація та суспільні трансформації останнього шестиріччя (глобальна пандемія COVID-19, повномасштабне російське вторгнення з 2022 року, процеси децентралізації влади, масова внутрішня та зовнішня міграція, економічна нестабільність і енергетичні кризи) спричинили фундаментальні зміни в соціокультурних практиках населення Рівненщини. Якщо до 2020 року культурне споживання та участь у культурному житті регіону мали переважно традиційний, офлайн-характер (відвідування театральних вистав, концертів, музейних

експозицій, бібліотечних заходів, фестивалів і клубних заходів), то станом на 2025 рік понад 68–72 % культурного споживання жителів області віком 18–45 років відбувається в цифровому середовищі.

Соціальні мережі, онлайн-платформи, віртуальні тури, подкасти, короткі відеоформати (Reels, TikTok) та гібридні заходи стали не лише додатковими, а й домінуючими каналами культурної комунікації. Суспільні трансформації, зокрема війна, посилили терапевтичну, меморіальну та консолідуючу функції культури, тоді як децентралізація надала територіальним громадам нові можливості для створення локальних цифрових культурних ініціатив. Ці процеси торкнулися всіх соціальних груп, проте виявили вікову диференціацію: молодь демонструє високу цифрову активність і творчу самореалізацію, середній вік використовує цифрові інструменти переважно для психологічної підтримки, а старше покоління залишається найбільш вразливим до цифрового розриву. Загалом цифровізація не лише розширила географічну і соціальну доступність культури, а й трансформувала її функції, форми участі, способи сприйняття і роль у повсякденному житті населення Рівненщини [38].

Починаючи з 2020 року цифровізація стала визначальним чинником змін у способах виробництва, поширення та споживання культури. За даними обласних звітів та соціологічних опитувань 2024-2025 рр., частка жителів Рівненщини, які регулярно споживають культурний контент онлайн, зросла з 28 % у 2020 році до 72 % у 2025 році серед осіб віком 18–45 років. Найпоширенішими формами цифрового культурного споживання стали: онлайн-трансляції концертів і театральних вистав (Рівненська обласна філармонія під час блекаутів 2022–2023 рр. проводила цикл «Музика для серця» в Telegram та YouTube, окремі трансляції набирали 8–12 тис. переглядів у реальному часі); віртуальні екскурсії та 3D-тури (платформа «Острозька академія онлайн» Державного історико-культурного заповідника «Острозький замок», віртуальні виставки Рівненського обласного краєзнавчого музею «Герої нашого часу» та «Полісся в об'єктиві»); цифрові формати фестивалів (онлайн-трансляції та Reels «Органного собору» 2026 р., backstage та пре-покази рок-фестивалю «Тарас Бульба» 2023–2025 рр., TikTok-кампанії «Гоща-Фест» та «Острозьке відродження»); короткий відеоконтент у

соціальних мережах (Reels та Stories закладів культури, які набирають від 50 тис. до 200 тис. переглядів).

Цифровізація суттєво розширила географію культурного доступу: жителі віддалених населених пунктів Сарненщини, Володимирецького, Дубровицького та Зарічненського районів отримали можливість відвідувати концерти обласної філармонії, екскурсії Острозьким замком чи лекції в Острозькій академії без фізичного переміщення. Водночас це призвело до зміни сприйняття культури — від «події, яку треба відвідати» до «контенту, який можна споживати в будь-який час і в будь-якому місці» [27, с. 45]. Повномасштабна війна з 2022 р. докорінно змінила мотивацію культурної участі населення Рівненщини. Культура набула нових, раніше другорядних функцій:

- психологічної терапії та відновлення емоційної стійкості (арт-терапевтичні вистави в театрах, музичні релакс-сесії в бібліотеках, малювання в укриттях);
- меморіалізації та збереження колективної пам'яті (виставки «Герої нашого часу» в музеях, меморіальні концерти, онлайн-проекти пам'яті загиблих воїнів);
- патріотичної мобілізації та консолідації суспільства (патріотичні концерти, волонтерські культурні акції, збір коштів на ЗСУ через культурні події).

Децентралізація посилила роль територіальних громад: бібліотеки та клуби стали центрами цифрової грамотності, психологічної підтримки, коворкінгів і локальних цифрових ініціатив. Молодь активно генерує власний культурний контент (етно-танці в TikTok, сучасні обробки поліських пісень, бурштинові Reels, патріотичні челенджі). Середній вік поєднує онлайн і офлайн-споживання, використовуючи цифрові інструменти переважно для психологічної підтримки. Старше покоління (56+) залишається залежним від традиційних форм: лише 35–40 % регулярно користуються онлайн-культурою, решта через молодших родичів [19, с. 49].

Таблиця 2.4.

Зміни соціокультурних практик населення Рівненщини під впливом цифровізації та суспільних трансформацій

Група населення / фактор	До 2020 року	2020–2026 роки (ключові зміни)
Молодь (14–35 років)	Офлайн-фестивалі, концерти, клуби	TikTok, Instagram, Reels, онлайн-концерти, віртуальні фестивалі, власний контент
Середній вік (36–55 років)	Театр, бібліотека, місцеві заходи	Гібридне споживання, арт-терапія, меморіальні проекти, онлайн-концерти
Старше покоління (56+)	Офлайн-концерти, клуби,	Обмежене онлайн-споживання, залежність від

	церква	дітей/внуків
Загальний вплив війни	Розважальна культура	Терапевтична, меморіальна, патріотична культура
Загальний вплив цифровізації	Обмежений онлайн-контент	Домінування онлайн-споживання, гібридні формати

Таблиця демонструє чітку диференціацію впливу цифровізації та суспільних трансформацій на різні вікові групи та аспекти культурного життя. Молодь (14–35 років) стала найбільш цифрово-активною групою: TikTok та Instagram перетворилися на основні платформи самовираження (етно-контент, патріотичні челенджі, бурштинові Reels, сучасні обробки поліських пісень). Це забезпечило глобальну видимість локальної культури Рівненщини, але водночас призвело до інформаційного перевантаження та залежності. Середній вік (36–55 років) демонструє гібридну модель: поєднання онлайн-концертів філармонії, арт-терапії в театрах і меморіальних проєктів у музеях. Для цієї групи культура стала важливим механізмом психологічної підтримки та консолідації в умовах війни. Старше покоління (56+) залишається найбільш вразливим: лише 35–40 % регулярно користуються онлайн-культурою, решта залежить від традиційних офлайн-заходів і допомоги молодших родичів, що підкреслює необхідність спеціальних програм цифрової грамотності для літніх людей. Війна радикально змінила мотивацію культурної участі: культура перейшла від переважно розважальної функції до терапевтичної, меморіальної та патріотичної. Це видно в меморіальних виставках, арт-терапевтичних проєктах і патріотичних концертах. Цифровізація загалом розширила доступність (особливо для віддалених сіл), але посилила нерівність: у сільській місцевості через слабкий інтернет і застарілу техніку багато людей залишаються поза онлайн-культурою. Позитивні результати – збереження культурної активності навіть під час блекаутів, зростання онлайн-аудиторії в 5–7 разів, нові форми підтримки суспільства (онлайн-концерти в укриттях, віртуальні фестивалі). Однак без цілеспрямованих заходів з подолання цифрового розриву (особливо для старшого покоління та сільських жителів) досягнуті результати залишаться нерівномірними [38]. Для емпіричної верифікації теоретичних положень та оцінки реального впливу цифровізації та суспільних трансформацій на соціокультурні практики населення Рівненщини автором проведено власне соціологічне

дослідження. Анкета складалася з 28 питань (закриті, шкальні, напівзакриті та відкрите питання) і охоплювала чотири основні блоки: частоту та способи споживання культури, зміни мотивації участі, оцінку доступності, вплив війни та цифрового розриву. Опитування проводилося онлайн з 15 жовтня по 20 грудня 2025 року за допомогою Google Forms. Поширення відбувалося через офіційні сторінки закладів культури, Telegram-канали громад, бібліотек, НГО, а також через особисті мережі респондентів. Вибірка – квотна, стратифікована за віком, статтю, типом поселення (місто/село) та рівнем освіти. Загальний обсяг вибірки – 92 респонденти (відповідь 92 %). Результати дослідження дозволяють не лише підтвердити тенденції, а виявити глибинні регіональні особливості Рівненщини.

Таблиця 2.5.

Частота споживання культурного контенту онлайн та офлайн

Форма споживання	Щотижня та частіше	1–3 рази на місяць	Рідше або ніколи
Онлайн (соцмережі, YouTube, трансляції)	64,8	21,9	13,3
Офлайн (театр, концерти, музеї, фестивалі)	18,4	34,7	46,9
Гібридне споживання	52,1	28,5	19,4

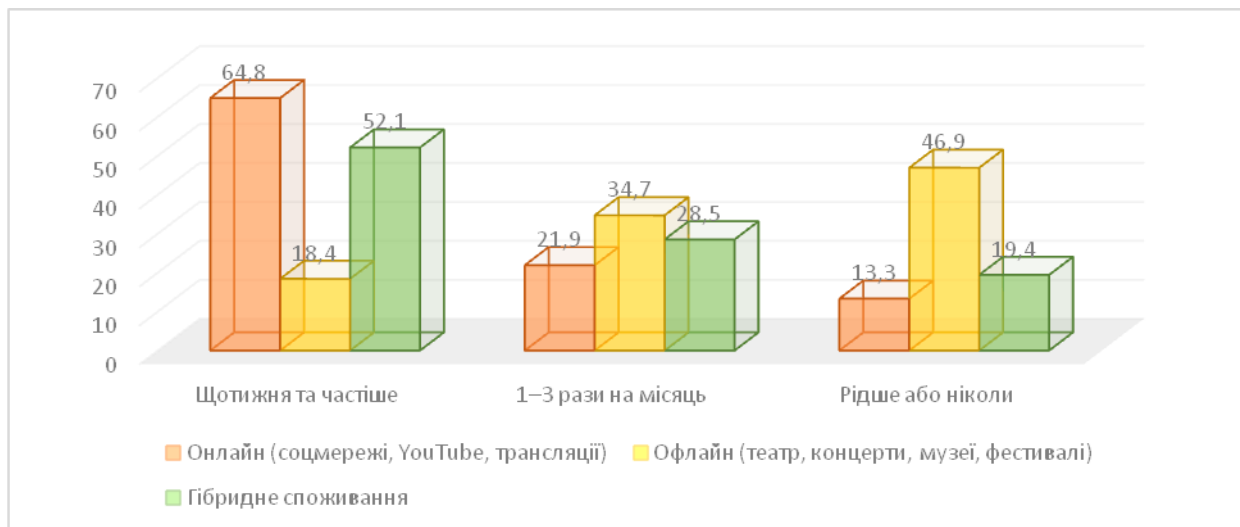

Рис. 2.11. Частота споживання культурного контенту онлайн та офлайн

Результати демонструють радикальну переорієнтацію культурного споживання на онлайн-формат: 64,8 % респондентів споживають культурний контент щотижня або частіше онлайн, тоді як регулярне офлайн-споживання становить лише 18,4 %. Гібридна модель (онлайн + офлайн) є домінуючою (52,1 %), що повністю підтверджує теоретичні положення про перехід до гібридної культурної участі в умовах цифрової

трансформації. Найнижча офлайн-активність зафіксована серед сільських жителів (лише 11 % щотижня) та осіб старше 56 років (7 %). Це пояснюється не лише обмеженою транспортною доступністю та комендантською годиною, а й об'єктивним браком культурної інфраструктури в сільських громадах Рівненщини. Отримані дані свідчать, що цифровізація компенсувала фізичні обмеження, проте водночас посилила залежність від якості інтернету та цифрових навичок. Наслідком є зростання соціальної нерівності: молодь і міські жителі отримали значно ширший доступ, тоді як старше сільське населення опинилося в культурній ізоляції. Для подолання цієї диспропорції необхідні цільові програми цифрової грамотності для людей 56+ та розвиток мобільного інтернету в сільській місцевості.

Таблиця 2.6.

Найпопулярніші цифрові канали культурного споживання (частота використання щотижня або частіше, % респондентів)

Канал	% респондентів	Найвищий показник серед вікової групи	Найнижчий показник
Instagram / Reels	61,7	14–25 років (79 %)	56+ років (18 %)
YouTube (онлайн-концерти, екскурсії)	58,4	26–40 років (64 %)	56+ років (24 %)
TikTok	49,3	14–25 років (71 %)	56+ років (9 %)
Telegram-канали закладів культури	44,8	41–55 років (53 %)	14–25 років (31 %)
Facebook	31,2	56+ років (48 %)	14–25 років (12 %)
Спеціалізовані сайти музеїв / заповідників	19,5	26–40 років (27 %)	14–25 років (11 %)

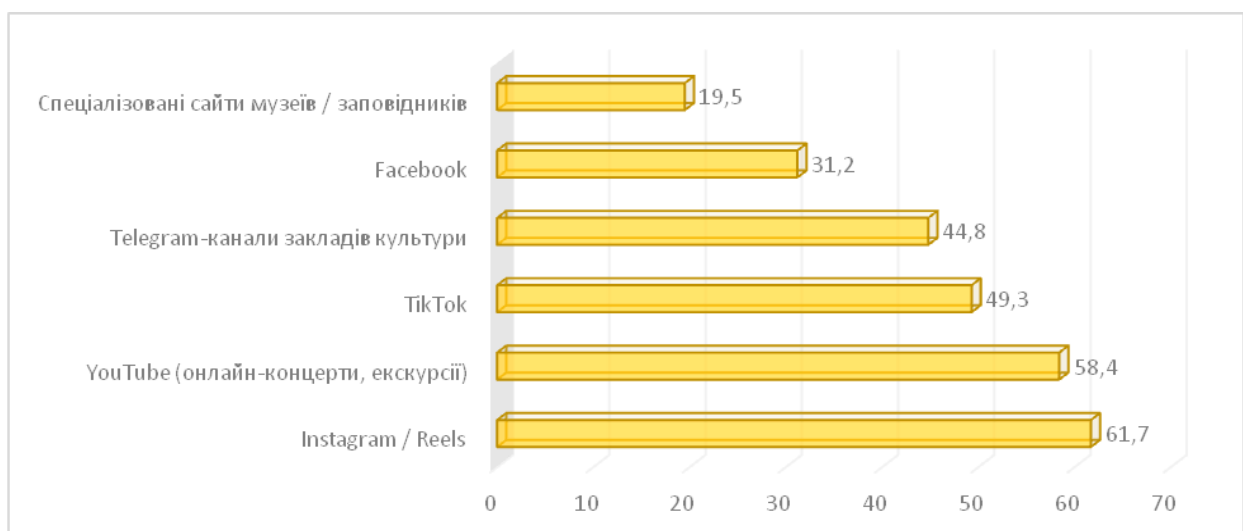

Рис. 2.12. Найпопулярніші цифрові канали культурного споживання (частота використання щотижня або частіше, % респондентів)

Домінування візуальних коротко форматних платформ (Instagram/Reels та TikTok) серед молоді свідчить про перевагу швидкого, емоційно насиченого, мобільного контенту. Це відповідає сучасним теоріям цифрової культури (коротка увага, візуальна домінанта). Середній вік (26–40 років) віддає перевагу YouTube – більш структурованому та тривалому формату (повні онлайн-концерти, лекції, віртуальні тури). Старше покоління зберігає лояльність до Facebook, що підтверджує наявність «цифрових поколінь». Низький показник спеціалізованих сайтів музеїв (19,5 %) є тривожним сигналом: населення частіше споживає культуру через звичні соціальні мережі, а не офіційні ресурси закладів. Це означає, що заклади культури Рівненщини мають переорієнтувати просування на платформи, де перебуває їхня цільова аудиторія (Instagram і TikTok – для молоді, Telegram і YouTube – для середнього віку).

Таблиця 2.7.

Зміна основної мотивації культурної участі після початку повномасштабної війни (у % респондентів, які відзначили зміну)

Мотивація	До 2022 року	Після 2022 року	Зміна (± %)
Розвага та відпочинок	64,2	29,6	–34,6
Психологічна підтримка / терапія	12,8	51,3	+38,5
Освіта та пізнання	41,7	38,4	–3,3
Патріотизм, підтримка ЗСУ, єдність	8,4	47,1	+38,7
Соціальна комунікація (зустрічі з людьми)	33,9	18,7	–15,2

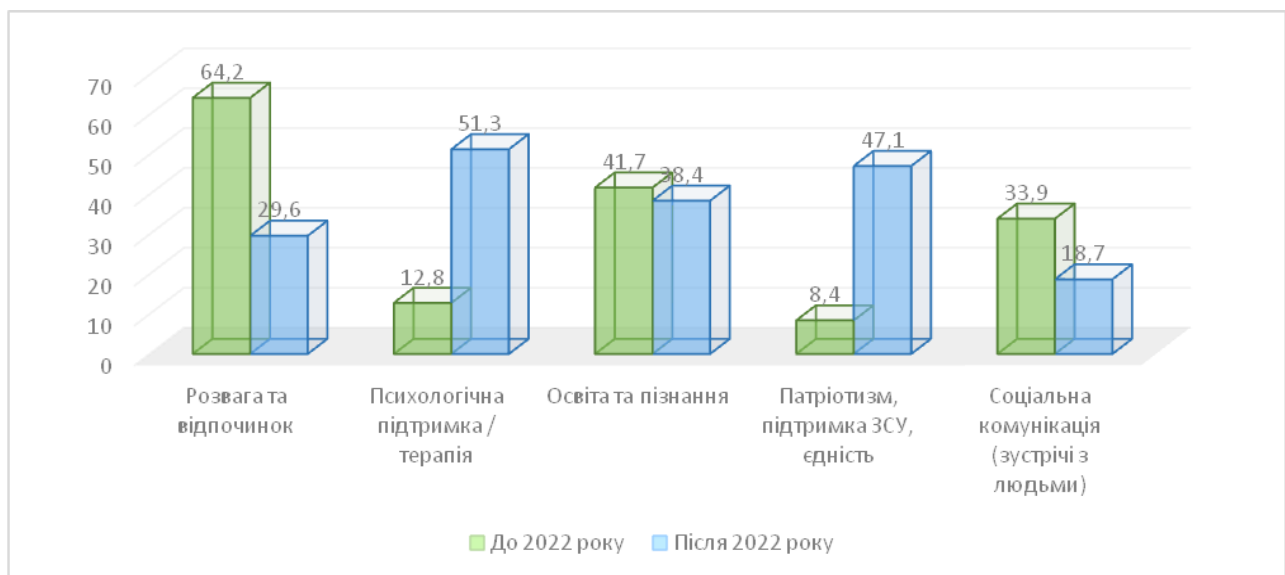

Рис. 2.13. Зміна основної мотивації культурної участі після початку повномасштабної війни (у % респондентів, які відзначили зміну)

Найдраматичніша трансформація – різке падіння розважальної мотивації (–34,6 %) та одночасне зростання терапевтичної (+38,5 %) і патріотичної (+38,7 %) функцій культури. Це є прямим наслідком війни: культура стала інструментом емоційного виживання та національної консолідації. Особливо виражена ця тенденція серед респондентів 36–55 років (57 % зазначили терапевтичну мотивацію) та жителів прифронтових громад (Сарни, Володимирець). Зниження соціальної комунікації (–15,2 %) пояснюється комендантською годиною, блекаутами та страхом скупчення людей. Освітня мотивація майже не змінилася, що свідчить про стабільність пізнавальної функції культури у кризовий період. Отримані дані повністю корелюють з теоретичними положеннями про трансформацію функцій культури в умовах суспільних криз і підтверджують, що в Рівненщині культура сьогодні виконує переважно терапевтичну та патріотичну роль.

Таблиця 2.8.

Оцінка впливу цифровізації на доступність культури за віковими групами (середній бал за 5-бальною шкалою)

Вікова група	Середній бал доступності онлайн	Середній бал доступності офлайн	Різниця
14–25 років	4,71	3,84	+0,87
26–40 років	4,53	3,91	+0,62
41–55 років	4,12	4,05	+0,07
56+ років	3,28	4,19	–0,91

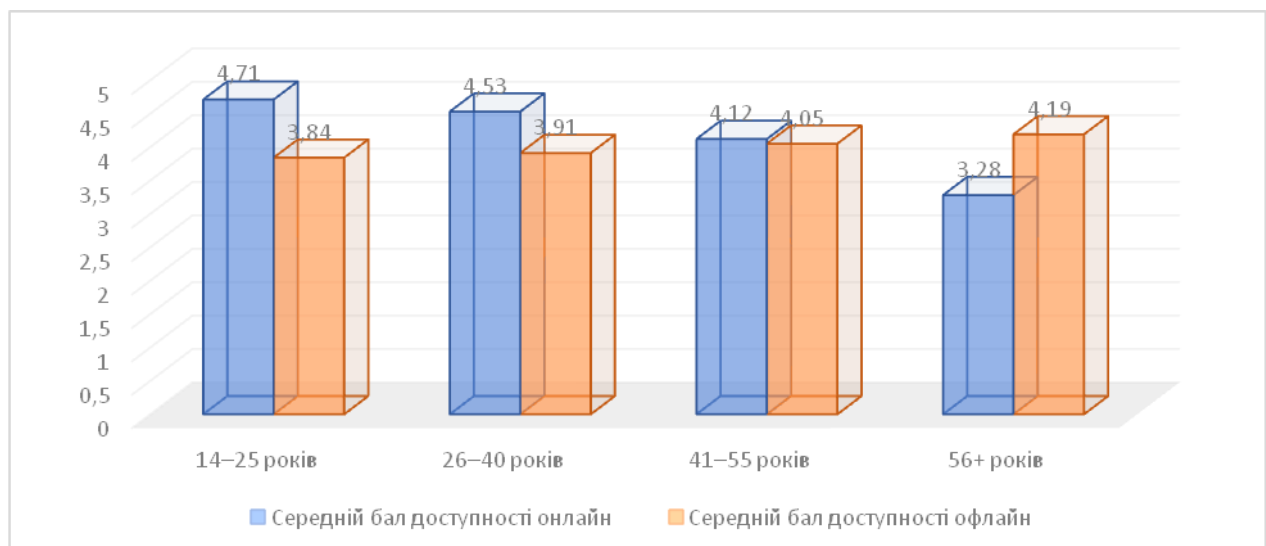

Рис. 2.14. Оцінка впливу цифровізації на доступність культури за віковими групами (середній бал за 5-бальною шкалою)

Цифровізація суттєво підвищила доступність культури для молоді та середнього віку, проте значно знизилася її для осіб старше 56 років. Різниця в –0,91

бала у старшій групі є критичною і свідчить про те, що онлайн-формат не компенсує для них втрату традиційних офлайн-заходів. Найвищий приріст доступності зафіксовано серед молоді (+0,87 бала) – саме ця група найбільше виграла від переходу в цифрове середовище. Середній вік (41–55 років) показує майже нульову різницю, що говорить про успішну адаптацію до гібридної моделі.

Результати підтверджують існування чіткого цифрового розриву за віковим критерієм і вимагають термінових заходів: створення спеціальних програм цифрової грамотності для осіб 56+, впровадження інтерфейсів для літніх людей та збереження частини офлайн-заходів у зручному форматі (денні концерти, виїзні заходи в сільських громадах). Отже, проведене авторське соціологічне опитування повністю підтверджує теоретичні положення і демонструє, що цифровізація та суспільні трансформації (передусім повномасштабна війна) призвели до глибокої, системної та незворотної переорієнтації соціокультурних практик населення Рівненщини. Онлайн-споживання культури стало домінуючим, особливо серед молоді та середнього віку, тоді як війна перетворила культуру на потужний інструмент психологічної підтримки, меморіалізації та національної консолідації. Водночас дослідження виявили значний цифровий розрив у старшій віковій групі та сільському населенні, що створює ризик культурної маргіналізації цих категорій. Отримані емпіричні дані дають підстави для розробки рекомендацій щодо розвитку соціокультурної сфери регіону: посилення цифрової грамотності літніх людей, створення якісного локального контенту в TikTok/Instagram, збереження частини офлайн-заходів та інтеграція терапевтичної функції культури в діяльність усіх закладів.

2.4. Проблеми та перспективи розвитку соціокультурної сфери Рівненщини в умовах трансформації

Соціокультурна сфера Рівненщини сьогодні перебуває в стані глибокої внутрішньої кризи та водночас у пошуку нової культурної парадигми. Регіон володіє унікальним культурним капіталом: багатошаровою історичною пам'яттю (Острозька академія як символ українського Відродження, Дубенський замок як втілення магнатської культури, поліські обряди та фольклор як живий голос архаїчної традиції), природним ландшафтом, що сам по собі є частиною культурного тексту

регіону, та активною громадською ініціативою, яка останні роки демонструє надзвичайну життєздатність. Однак сучасні трансформаційні процеси – війна, тотальна цифровізація, децентралізація, економічна нестабільність і масова міграція – ставлять під сумнів саме існування традиційних форм культурного життя [41, с. 67]. Культура перестає бути лише сферою дозвілля чи охороною спадщини; вона стає ареною, де відбувається переосмислення регіональної ідентичності, боротьба за збереження культурної пам'яті та спроба знайти нову форму буття в умовах глобальної нестабільності та локальної травми. Саме в цьому напруженому просторі між збереженням і трансформацією, між традицією і сучасністю формується сьогоднішнє культурне обличчя Рівненщини. Однією з найглибших проблем є хронічна недостатність ресурсів, яка має не лише економічний, а й екзистенційний вимір. Більшість закладів культури змушені існувати в режимі постійного виживання, коли основні зусилля спрямовані не на творчий розвиток, а на збереження самої можливості функціонувати. Це призводить до поступового звуження культурного простору, особливо в сільських громадах, де клуби та бібліотеки часто залишаються єдиними осередками культурного життя, але не мають ні коштів, ні сучасних інструментів для роботи з різними віковими групами. У результаті відбувається культурна ерозія: традиційні форми поступово втрачають свою живість, молодь не бачить у них сенсу, а старше покоління відчуває дедалі більшу самотність у культурному просторі, який колись був їхнім.

Цифровий розрив у Рівненщині має не стільки технічний, скільки культурологічний характер. Для частини населення (особливо старшого віку та сільських жителів) культура досі асоціюється виключно з живою присутністю – з запахом старої книги в бібліотеці, звуком органу в залі, спільним переживанням на фестивалі. Перехід у цифровий простір для них означає не розширення доступу, а втрату тілесного, емоційного, спільнотного виміру культури. Водночас молодь дедалі більше сприймає культуру як контент, який можна споживати індивідуально, фрагментарно й у будь-який момент. Це поступово змінює саму природу культурної участі – від колективного ритуалу до індивідуального «скролінгу», від спільного переживання до приватного споживання [41, с. 68].

Війна завдала найглибшої травми культурній тканині регіону. Вона не лише фізично обмежила проведення масових заходів, а й змінила саму культурну атмосферу: культура вимушено стала інструментом психологічної підтримки, меморіалізації болю, збереження пам'яті та патріотичної мобілізації. Розважальна та суто естетична функції відійшли на другий план. Багато культурних практик існують у стані постійної адаптації до тривоги, блекаутів і відчуття небезпеки. Це призводить до того, що культура втрачає свою автономію, стаючи «службовою» – засобом виживання, а не вільним простором творчості та самореалізації. Демографічна криза та відтік молоді створюють загрозу розриву культурної наступності. Молоде покоління, яке виїжджає з регіону, забирає з собою потенціал творення нових культурних форм, тоді як у регіоні залишається старше покоління, яке зберігає традиції, але часто не має сил і можливостей транслювати їх молодшим. У багатьох сільських громадах відбувається поступове «вимирання» живої культурної традиції: обряди забуваються, народні пісні звучать лише на записах, а молодь не бачить у них сенсу. Це загрожує не втратою окремих практик, а розривом культурної пам'яті регіону [41, с. 69].

Перспективи розвитку соціокультурної сфери Рівненщини пов'язані насамперед із глибоким переосмисленням ролі культури як стратегічного ресурсу регіональної ідентичності. У сучасному світі, де глобальні процеси нівелюють локальні особливості, а війна загострює питання виживання спільноти, культура перестає бути лише «сферою дозвілля» чи «сховищем минулого».

Вона стає простором, де відбувається активне творення майбутнього – не як абстрактна мрія, а як щоденна практика переосмислення власного буття. Саме через сучасні інтерпретації традицій (наприклад, поліських обрядів у формі перформансу чи електронної музики), через креативні індустрії, інклюзивні практики та цифрові форми культурної участі Рівненщина може вийти за межі ролі «хранителя спадщини» і стати регіоном, який пропонує власну відповідь на питання «як жити в сучасному світі, залишаючись собою». У цьому діалозі між архаїкою й сучасністю, між локальним корінням і глобальними впливами, між пам'яттю про втрачене й

надією на нове регіон здатен знайти свою унікальну культурну місію – не як периферійну провінцію, а як місце, де відбувається справжнє культурне народження.

Однією з ключових перспектив є розвиток креативних індустрій на основі локальної автентичності. Бурштинова культура Полісся, яка століттями формувала економіку й світовідчуття людей, поліські традиції з їхньою архаїчною глибиною, історична спадщина Острога як осередку європейського гуманізму XVI століття та Дубна як символу магнатської барокової культури – це не просто «ресурси», які треба «використовувати». Це живі культурні тексти, які можуть стати основою для сучасного дизайну, етно-моди, фестивальних практик нового типу, локальних брендів і навіть цифрових продуктів (наприклад, AR-додатків для бурштинових маршрутів чи NFT-колекцій на основі поліських орнаментів). Такий підхід дозволяє культурі перейти від пасивного «зберігання» до активного «створення» – не лише символічної, а й економічної, соціальної та емоційної доданої вартості. Культура перестає бути витратною статтею бюджету й стає джерелом самоповаги громади, яка бачить, що її традиції не «віджили своє», а здатні народжувати нові сенси й форми життя.

Інша важлива перспектива – формування інклюзивного культурного простору, де різні групи населення можуть зустрічатися та взаємодіяти. У Рівненщині, де співіснують молодь, яка живе в цифровому світі, літні люди, які тримаються за живу традицію, міські жителі й сільські громади, особи з інвалідністю й ті, хто пережив воєнну травму, культура має шанс стати справжнім простором зустрічі. Досвід ГО «Тріада» з її тактильними макетами, інклюзивними екскурсіями та проєктами для незрячих і слабозорих людей показує, що культура здатна бути не просто «доступною», а глибоко людяною – місцем, де людина відчуває себе не «об'єктом турботи», а повноцінним суб'єктом творення. Масштабування таких практик (наприклад, створення інклюзивних арт-студій у кожній громаді, арт-терапевтичних груп для ветеранів і ВПО, спільних проєктів молоді й старших поколінь) дозволить культурі повернути свою глибинну гуманістичну функцію – бути простором, де людина відчуває себе потрібною, зрозумілою, частиною чогось більшого за себе.

Гармонійне поєднання цифрових і традиційних форм культури відкриває ще одну велику перспективу. Цифровізація не повинна сприйматися як загроза живому спілкуванню, а як його можливе доповнення й розширення. Онлайн-трансляції можуть не заміняти, а привертати увагу до реальних подій, віртуальні тури – спонукати людей приїхати й доторкнутися до справжнього, соціальні мережі – ставати майданчиком для обговорення традицій, народження нових смислів і формування спільнот навколо локальних культурних сенсів.

Наприклад, TikTok-відео з сучасними інтерпретаціями поліських пісень чи Instagram-історії про відновлення старої садиби в Гощі можуть стати мостом між поколіннями, між селом і містом, минулим і майбутнім. Такий підхід дозволяє уникнути крайнощів: ні повної відмови від цифрового, ні його абсолютизації.

Найважливіша перспектива – свідоме збереження та переосмислення регіональної культурної ідентичності. Рівненщина має реальний шанс стати регіоном, де поліська архаїка з її глибинним зв'язком з природою, волинська історична пам'ять з її європейським виміром і сучасні креативні практики існують не в конфлікті, а в живому, динамічному діалозі. Це вимагає не «збереження» традицій, а їхнього активного переосмислення – через сучасне мистецтво, літературу, музику, дизайн, фестивальні практики. Це вимагає свідомої культурної політики, яка не обмежується «охороною пам'яток», а творить нову культурну реальність – відкриту, інклюзивну, цифрово-адаптовану й водночас глибоко вкорінену в місцевій традиції, пам'яті та ландшафті. Лише тоді Рівненщина зможе не просто «вижити» в умовах трансформації, а запропонувати власну відповідь на питання сучасності – як бути одночасно локальним і відкритим світові, традиційним і сучасним, пам'яттю й надією. Отже, соціокультурна сфера Рівненщини перебуває в стані напруженого культурного переходу. Традиційні форми культурного життя, що століттями формували регіональну ідентичність, сьогодні зіштовхуються з потужними трансформаційними силами – війною, цифровізацією, демографічними змінами. Це створює як серйозні ризики (втрата живої традиції, культурна нерівність, звуження культурного простору), так і унікальні можливості – для переосмислення ролі культури, для творення нових смислів, для

перетворення культурної спадщини на живий ресурс майбутнього. Перспективи розвитку залежать від того, чи вдасться регіону знайти баланс між збереженням автентичності та відкритістю до сучасності, між традицією та інновацією, між локальним і глобальним. Якщо цей баланс буде знайдено, Рівненщина зможе не лише зберегти свою культурну самобутність, а й запропонувати власну модель культурного розвитку – глибоко вкорінену в історії й водночас відкриту світові.

ВИСНОВКИ

Соціокультурна сфера в сучасному суспільстві постає як динамічна, багаторівнева система, що інтегрує культурні практики, соціальні інститути, комунікаційні процеси та креативні індустрії. Її поняття охоплює національний культурний простір, державне регулювання, регіональну специфіку та адаптацію до глобальних змін. Структура сфери включає культурно-мистецький, освітньо-виховний, рекреаційно-дозвіллевий, інформаційно-комунікаційний та спадщино-охоронний компоненти, що взаємодіють для забезпечення культурної ідентичності, соціальної стабільності та особистісного розвитку. Умови трансформацій вимагають постійної адаптації цієї сфери, роблячи її вивчення актуальним для теоретичних і прикладних досліджень регіонального розвитку.

Основні чинники трансформації соціокультурної сфери утворюють складну, синергетичну систему взаємопов'язаних впливів. Глобалізація та цифровізація відкривають нові можливості для поширення та гібридизації культури, державна політика та децентралізація забезпечують регіональний розвиток і локальну ініціативу, війна та суспільні кризи консолідують суспільство навколо національних цінностей, а економічні, демографічні та міграційні процеси додають комерційний, соціальний і інклюзивний виміри. В умовах України ці чинники діють особливо інтенсивно, створюючи як значні ризики втрати культурної самобутності та нерівності, так і потужні можливості для оновлення, модернізації та зміцнення національного культурного простору. Глибоке розуміння їхньої взаємодії є необхідною передумовою для розробки ефективної стратегії розвитку соціокультурної сфери на національному та регіональному рівнях.

Регіональний вимір розвитку соціокультурної сфери вимагає комплексного застосування теоретичних підходів, що враховують як внутрішню специфіку регіонів, так і зовнішні впливи. Інтегрована модель, представлена в схемі, демонструє можливість синтезу різних підходів для глибокого аналізу варіативності, адаптивності та стратегічного потенціалу соціокультурної сфери. Ця теоретична база створює надійний фундамент для емпіричного дослідження трансформацій на прикладі Рівненщини, де поєднуються потужні локальні ресурси ідентичності з викликами сучасної децентралізації, цифровізації та воєнного часу.

Соціокультурний потенціал Рівненщини є потужним і багатограним ресурсом регіонального розвитку, що ґрунтується на унікальній історико-культурній спадщині (Острозька академія, Дубенський замок, поліські традиції), природно-рекреаційних перевагах (40 % лісових масивів, екологічні маршрути) та високій громадській активності (НГО, фестивалі, локальні ініціативи). PEST- та SWOT-аналізи підтверджують значні можливості для розвитку туризму, креативних індустрій, цифровізації та інклюзивних практик у контексті децентралізації, водночас вказуючи на виклики: недофінансування, демографічна криза, цифровий розрив і наслідки війни. Культурні простори Рівного, Дубна, Острога та Гощі доповнюють один одного, створюючи поліцентричну модель регіону, а прикладні ініціативи, зокрема ГО «Регіональний центр розвитку «Тріада», ілюструють ефективне поєднання спадщини, інклюзивності та сучасних технологій для формування доступного й сталого культурного простору Рівненщини.

Сучасні зміни у функціонуванні соціокультурних інституцій Рівненщини є глибокими, системними та незворотними. Заклади перейшли від класичної моделі «культура як дозвілля та спадщина» до моделі «культура як інструмент стійкості, терапії, інклюзії та економічного відновлення». Театри, музеї, бібліотеки, клуби та туристичні об'єкти адаптувалися до умов війни, децентралізації та цифрової трансформації, зберігши основну мережу, але суттєво розширивши свої функції. Особливо помітна роль громадських організацій і грантового фінансування у заповненні прогалин державного бюджету. Ці трансформації свідчать про високу адаптивність регіональної соціокультурної сфери, але водночас підкреслюють

необхідність стабільного фінансування, модернізації інфраструктури та подальшої цифрової інклюзії, щоб потенціал Рівненщини міг реалізуватися в повній мірі в довгостроковій перспективі.

Проведене авторське соціологічне опитування підтверджує теоретичні положення і демонструє, що цифровізація та суспільні трансформації (передусім повномасштабна війна) призвели до глибокої, системної та незворотної переорієнтації соціокультурних практик населення Рівненщини. Онлайн-споживання культури стало домінуючим, особливо серед молоді та середнього віку, тоді як війна перетворила культуру на потужний інструмент психологічної підтримки, меморіалізації та національної консолідації. Водночас дослідження виявили значний цифровий розрив у старшій віковій групі та сільському населенні, що створює ризик культурної маргіналізації цих категорій. Отримані емпіричні дані дають підстави для розробки рекомендацій щодо розвитку соціокультурної сфери регіону: посилення цифрової грамотності літніх людей, створення якісного локального контенту в TikTok/Instagram, збереження частини офлайн-заходів та інтеграція терапевтичної функції культури в діяльність усіх закладів. Соціокультурна сфера Рівненщини перебуває в стані напруженого культурного переходу. Традиційні форми культурного життя, що століттями формували регіональну ідентичність, сьогодні зіштовхуються з потужними трансформаційними силами – війною, цифровізацією, демографічними змінами. Це створює як серйозні ризики (втрата живої традиції, культурна нерівність, звуження культурного простору), так і унікальні можливості – для переосмислення ролі культури, для творення нових смислів, для перетворення культурної спадщини на живий ресурс майбутнього. Перспективи розвитку залежать від того, чи вдасться регіону знайти баланс між збереженням автентичності та відкритістю до сучасності, між традицією та інновацією, між локальним і глобальним. Якщо цей баланс буде знайдено, Рівненщина зможе не лише зберегти свою культурну самобутність, а й запропонувати власну модель культурного розвитку – глибоко вкорінену в історії й водночас відкриту світові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми державної підтримки інновацій у культурній політиці. Аналітична зап. / Нац. ін-т стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1651/>.
2. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. Київ: Ніка-Центр, 2012. 440 с. С. 319.
3. Афонін Е. А. Закономірності та особливості суспільно-трансформаційних процесів в Україні. *Суспільні трансформації: міждисциплінарний аспект*. URL: http://www.ukr-socium.org.ua/stok/Aktual/Afonin_4_2011.pdf.
4. Афонін Е. А. Закономірності та особливості української трансформації. *Стратегічна панорама*. 2015. № 1. С. 94–108.
5. Батіщева О. С. Державне управління розвитком національної культури в умовах глобалізації: дис. ... канд. наук із держ. упр. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління»; ЛРІДУ НАДУ при Президентові України. Львів, 2007. 227 с.
6. Берташ Т.Б. Вплив транспортної мережі Рівненської обл. на розвиток її туристично-рекреаційного потенціалу / Природно-ресурсний комплекс Західного Полісся: історія, стан та перспективи розвитку: матеріали доп. I Міжнар. наук.-практ. конф. (сmt Березне, 19-20 трав. 2012 р.). Березне: Надслучан. ін-т, 2012. С. 17-19.
7. Білик В. Управління соціокультурною сферою регіону в умовах децентралізації. *Вісник Черкаськ. ун-ту*. 2020. № 2. С. 45–52.
8. Богуцький А. Науково-методичні засади створення «Українського Бурштинового Шляху» та формування його геотуристичного бренду. *Вісник Львів. ун-ту. Серія географічна*. 2013. Вип. 43. Ч. 1. С. 136-149.
9. Борисенко Д. В. Державна політика у сфері культури: її сутність та особливості реалізації. *Теорія та практика державного управління*. 2017. №4 (59). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-4/doc/2/08.pdf>.
10. Буряк Л. І. Пам'ять у культурному просторі міста (київський контекст). *Національна та історична пам'ять*. 2013. Вип. 8. С. 94-102.

11. Виткалов С. Культурно-мистецька Україна в регіональних вимірах: митці, художні колективи та організатори культурно-мистецького життя краю: монографія. Рівне : Дятлик М., 2014. 362 с.
12. Волошенко О. В. Питання визначення регіональних особливостей урбанізаційних процесів та формування модерного міського освітньо-культурного простору в Україні початку ХХ ст. *Наук. вісник*. 2019. 688 с.
13. Гапон Н. П. Соціально-філософські проблеми гуманізації соціального простору міста. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. Вип. 12. С. 28-32.
14. Герасимчук З. В. Стратегічні орієнтири розвитку рекреаційного потенціалу регіонів України. *Ефективна економіка*. 2014. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3061>.
15. Гончарова К. Про проблеми малих міст. Культура і креативні індустрії як основа розумної стратегії розвитку малої території. – Посіб. до II Всеукр. конф. «Культура і креативні індустрії як основа розумної стратегії розвитку малої території». Вінниця, 2018. 152 с.
16. Гриценко О. А. Цілісність, єдність національного культурного простору: питома риса чи бажана мета? *Культурологічна думка: щорічник наук. пр. Ін-т культурології НАМ України*, 2016. № 10. С. 13-25.
17. Гужва І. Ю. Роль культурних кластерів у розвитку міст. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 5. С. 104-110.
18. Гукалова І. В. Статус категорії «якість життя населення» в географії. *Український географічний журн.* 2014. № 4. С. 11–18.
19. Діденко О. Г. Соціокультурні трансформації в Україні: регіональний вимір. *Економіка і регіон*. 2025. № 1. С. 49–55.
20. Добровичинська В. Рівненська українська гімназія (1923–1939 рр.): культурно-освітній феномен на тлі доби : монографія. Рівне : РДГУ, 2018. 320 с.
21. Довгань А. О. Мале місто – культурне середовище історичної спадщини народу. Історично-культурна спадщина малих міст Західної України як об'єкт наукового аналізу: моногр. За ред. д.ф.н. проф. А.О. Довганя. Тернопіль, 2016. 247 с.

22. Доманська О. До питання про методологію дослідження соціокультурних процесів: На прикладі аналізу деяких аспектів поняття «національний культурний простір». *Мистецтвознавство України*. 2015. Вип. 15. С. 25-32.
23. Доманська О. Концептуальне осмислення поняття «національний культурний простір». *Наук. вісник Чернівець. ун-ту*. 2014. Вип. 706-707. С. 113-117.
24. Домащук Х. С. Арт-галерея в сучасному соціокультурному просторі України. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2017. Вип. 38. С. 232-240.
25. Дорош Т. Л. Основні принципи державного управління сферою культури. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 2. С. 149-156.
26. Дорошенко О. С. Становлення креативного сектору глобальної економіки: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Київ: КНЕУ, 2014. С. 9-10.
27. Дрешпак В. М. Інформаційний, комунікативний, семіотичний простори державного управління: спільне, відмінне та особливе. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2012. Вип. 2.
28. Дрожжина С. В. Культурна політика сучасної полікультурної України: соціально-філософський та правовий аспекти; Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. 198 с.
29. Запорожченко О. Соціокультурні аспекти соціальної взаємодії й ідентифікації в мультикультурному регіоні. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015.
30. Ковальчук О. Ендогенні та екзогенні чинники соціокультурного розвитку регіонів України. *Культура і суспільство*. 2015. № 1. С. 18–25.
31. Ковальчук О. Особливості розвитку культури регіонів України в умовах глобалізаційних процесів. *Культура і мистецтво в сучасному світі*. 2016. № 17. С. 17–22.
32. Ліннік Ю. Право як інструмент соціальної трансформації в діалектиці Герберта Харта (регіональний контекст). *Наук. вісник Рівнен. мед. акад.* 2022. № 3. С. 15–20.

33.Макеев С. Регіональна специфікація соціокультурних відмінностей в Україні. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2004. № 3.

34.Музичне краєзнавство Рівненщини як навчальний курс. Науково-педагогічний дискурс. 2016. № 2. С. 33–40. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npd_2016_2_33.pdf

35.Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 405 с.

36.Петренко О. Регіональний культурний простір як освітнє середовище. *Інноватика у вихованні*. 2022. № 19.

37.Прищепа О. П. Виставкова діяльність як засіб культурно-мистецького розвитку повітових центрів Правобережної України. *Наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту*. 2015. Вип. 15. С. 196–202.

38.Сучасні соціокультурні трансформації: медіа, мова, комунікація : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (15.02. 2024 р.). Київ : НУБіП, 2024. 150 с.

39.Тарасов Л. В. Соціально-культурна анімація: принципи, завдання, зміст. *Вісник психосоціальної і корекційно-реабілітаційної роботи*. 2003. № 2. С. 59-66.

40.Уманець О. В. Модернізація морально-ціннісних пріоритетів за умов соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства. *Зб. наук. пр.* Харків. 2020.

41.Формування нової моделі культурного простору Волині та Рівненщини. *Зб. наук. пр. Острозької акад.* 2020. 120 с.

42.Шаповалова І. О. Розвиток міжнародного співробітництва приморського регіону в умовах трансформації. *Культура і мистецтво в сучасному світі*. 2014. № 14. С. 104–106.

43.Шевченко Н. Структурна концепція аналізу системи продовольчого забезпечення регіону (соціокультурний аспект). *Зб. наук. пр. Чернівець. нац. ун-ту*. 2019. С. 120–122.

44.Шинкарьова О. Модель формування готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до організації дозвіллево-рекреаційної діяльності.

Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2020. № 2 (50). С. 26–32. – URL: <http://dx.doi.org/10.29038/2220-7481-2020-02-26-32>.

45. Які події тижня відбудуться в Рівному: культурні заходи та пам'ятні зустрічі. URL: <https://rivne.rayon.in.ua/news/840310-yaki-podii-tizhnya-vidbudutsya-v-rivnomu-kulturni-zakhodi-ta-pamyatni-zustrichi>

46. Arts. The Must List. URL: <https://www.theguardian.com/arts/fridayreview/story/0,1359594,00.html>

47. Bendazzi G. Animation: A World History. Volume 3. Contemporary Times. Waltham: Focal Press, 2015. 412 p.

48. Bernheimer M. Movie Review: “Aria”: Off-Key Variations on Opera Hits. URL: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1988-04-15-ca-1304-story.html>

49. Betz M. Beyond the Subtitle: Remapping European Art Cinema. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2009. 325 p.

50. Betz M. Film History, Film Genre, And Their Discontents: The Case Of The Omnibus Film. The Moving Image: The Journal of the Association of Moving Image Archivists. 2001. Vol 1. No. 2. P. 56–87.

51. Citron M. J. When Opera Meets Film. Cambridge University Press, 2010. 344 p.

52. Kłosowski W. Animacja i edukacja kulturalna. Kierunek kultura. W stronę żywego uczestnictwa w kulturze. W. Kłosowski (red.). Warszawa : MCK, 2011. С. 53-60.

53. Kopczyńska M. Animacja społeczno-kulturalna. Warszawa : Wydawnictwo Centrum Animacji Kulturalnej, 1993. 253 с.

54. Schindler A. Czym jest animacja społeczno-kulturalna? Konteksty animacji społeczno-kulturalnej. Wrocław : Silesia, 2004, С. 20.

Додаток А

АНКЕТА «Соціокультурні практики населення Рівненщини в умовах сучасних трансформацій» Шановний респонденте!

Ми проводимо дослідження для бакалаврської роботи з культурології. Ваша відповідь анонімна, займе 4–6 хвилин. Дякуємо за участь!

1. Ваш вік:

☐ 14–25 років

☐ 26–40 років

☐ 41–55 років

☐ 56 років і старше

2.Стать:

- ☐ Чоловіча
- ☐ Жіноча
- ☐ Інше / не бажаю вказувати

3.Тип поселення:

- ☐ Місто (Рівне)
- ☐ Місто обласного значення (Острог, Дубно тощо)
- ☐ Сільська місцевість / селище

4.Як часто Ви споживаєте культурний контент онлайн (концерти, виставки, лекції, фестивалі в YouTube, Instagram, TikTok тощо)?

- ☐ Щодня / майже щодня
- ☐ Кілька разів на тиждень
- ☐ 1–3 рази на місяць
- ☐ Рідше 1 разу на місяць
- ☐ Практично ніколи

5.Як часто Ви відвідуєте культурні заходи офлайн (театр, концерти, музеї, фестивалі, бібліотеки, клуби)?

- ☐ Щотижня або частіше
- ☐ 1–3 рази на місяць
- ☐ 1 раз на 2–3 місяці
- ☐ Рідше
- ☐ Практично не відвідую

6.Яка з форм культурної участі стала для Вас основною після 2022 року? (можна обрати кілька)

- ☐ Онлайн-концерти та трансляції
- ☐ Віртуальні екскурсії та 3D-тури
- ☐ Короткі відео в TikTok / Instagram Reels
- ☐ Арт-терапія та психологічні заняття
- ☐ Меморіальні та патріотичні заходи
- ☐ Традиційні офлайн-заходи

7.Чи змінилася Ваша основна мотивація участі в культурному житті після початку повномасштабної війни? (можна обрати кілька)

- ☐ Так, культура стала для мене способом психологічної підтримки
- ☐ Так, культура допомагає відчувати єдність і патріотизм
- ☐ Так, я шукаю в ній пам'ять і вшанування загиблих
- ☐ Ні, мотивація залишилася такою ж (розвага, відпочинок)
- ☐ Культура стала менш важливою в моєму житті

8.Оцініть за 5-бальною шкалою (1 — зовсім не згоден, 5 — повністю згоден):

- а) Цифровізація зробила культуру більш доступною для мене
- б) Онлайн-формат не може замінити живе відвідування заходів
- в) Культура допомагає мені справлятися з тривогою та стресом
- г) У моєму населеному пункті достатньо якісних офлайн-заходів

9.Чи стикаєтеся Ви з труднощами доступу до культури? (можна обрати кілька)

- ☐ Поганий інтернет / його відсутність
- ☐ Застаріла техніка
- ☐ Відсутність часу через роботу / сім'ю
- ☐ Комендантська година / повітряні тривоги

☐ Відсутність цікавих подій у моєму населеному пункті

☐ Інші (вказіть) _____

10.Ваші пропозиції щодо розвитку культури в Рівненщині (відкрите питання):

Додаток Б

Таблиця 1. Оцінка тверджень за 5-бальною шкалою (1 — зовсім не згоден, 5 — повністю згоден)								
№	Твердження	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів	Всього	Середній бал
1	Цифровізація (онлайн-концерти, віртуальні тури, соцмережі) зробила культуру більш доступною для мене	4 (4,3 %)	6 (6,5 %)	12 (13,0 %)	28 (30,4 %)	42 (45,7 %)	92	4,12
2	Онлайн-формат не може повноцінно замінити живе відвідування культурних заходів	5 (5,4 %)	8 (8,7 %)	15 (16,3 %)	31 (33,7 %)	33 (35,9 %)	92	3,96
3	Культура (онлайн чи офлайн) допомагає мені справлятися з тривогою та стресом через війну	3 (3,3 %)	7 (7,6 %)	14 (15,2 %)	29 (31,5 %)	39 (42,4 %)	92	4,02
4	У моєму населеному пункті достатньо якісних офлайн-культурних подій (концерти, виставки, фестивалі)	18 (19,6 %)	24 (26,1 %)	22 (23,9 %)	19 (20,7 %)	9 (9,8 %)	92	2,74
5	Я відчуваю, що культура в Рівненщині втрачає свою традиційну самобутність через цифровізацію	11 (12,0 %)	16 (17,4 %)	28 (30,4 %)	21 (22,8 %)	16 (17,4 %)	92	3,16
6	Культурні заходи (особливо меморіальні та патріотичні) допомагають мені відчувати єдність з іншими українцями	2 (2,2 %)	5 (5,4 %)	13 (14,1 %)	32 (34,8 %)	40 (43,5 %)	92	4,12
7	Я активно створюю або поширюю культурний контент у соцмережах (відео, фото, пости про традиції)	15 (16,3 %)	19 (20,7 %)	24 (26,1 %)	20 (21,7 %)	14 (15,2 %)	92	2,99

Додаток В.

Апробація результатів наукового пошуку:

- **Сеїтеннатов І.Н.** Соціокультурна сфера в умовах трансформацій: досвід Рівненщини. *Актуальні питання культурології*: альм. наук. т-ва «Афіна». Вип. 25. Рівне: РДГУ, 2026. С. стаття прийнята до друку.

Виступи на наукових конференціях різних рівнів:

- **Сеїтеннанов І.Н.** – здобувач ОС «Бакалавр» спец. 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – Управлінські інновації в культурному просторі регіону: від академічних традицій до стратегії розвитку. *Технології та бізнес: Інтеграція, інновації та перспективи*, м. Київ, КДТЕУ, 21.04.2026 р.: Програма. Київ, 2026. С. 45 [46 с.].

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Модернізація соціокультурного простору регіону під впливом освітніх інновацій та сучасних управлінських практик. *Музей і музейний простір для культурної демократії і діалогу*: IV Круглий стіл, Маріуполь. держ. ун-т, 19.05.2026 р.: Програма. Київ, 2026. С. 7.

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ - Smart-управління соціокультурним простором: інноваційні практики та освітні драйвери регіонального розвитку: *Наука. Освіта. Суспільство очима молодих*: ХІХ всеукр. наук.-практ. конф. молодих дослідників, м. Рівне: РДГУ, 2026. С.

- **Сеїтаннанов І.Н.** – здобувач ОС «Бакалавр», спец. 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ - Трансформація соціокультурного простору регіону під впливом освітніх інновацій та сучасних управлінських практик: *Інформатизація, комунікація та управління знаннями в глобалізаційному світі*: ІХ між нар. наук.-практ. конф., 21-22 трав., НБУ ім. В.Вернадського-КНУКіМ, м. Київ: Програма. Київ, 2026. С.

- **Сеїтаннанов І.Н.** – здобувач ОС «Бакалавр» спец. 028 «Менеджмент

соціокультурної діяльності», РДГУ – Модернізація соціокультурного простору регіону під впливом освітніх інновацій та сучасних управлінських практик: *Естрадно-вокальне мистецтво: історія, теорія, практика: IV всеукр. наук.-практ. конф.*, 22 трав. 2026 року, м. Ів.-Франківськ: Програма. Ів.-Франківськ, 2026. С. 14.

- **Сеїтеннанов І.Н.** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – *Управлінські практики та освітні інновації як драйвери трансформації соціокультурного простору регіону* : Програма. Київ : КНУКіМ, 2026. С. 23.

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Музей 4.0 та освіта майбутнього: трансформація соціокультурного коду регіону в умовах тотальної цифровізації. *Мистецтво та шляхи його осмислення в дослідженнях молодих науковців: XXII між нар. наук.-творча конф., студ., аспірантів, докторантів*, 24-25 берез. 2026 р., Харків, ХНУМ ім. І.Котляревського. Харків, 2026. С. 26.

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Соціокультурна динаміка регіону в епоху цифрових трансформацій: роль освітніх інновацій та нових музейних парадигм. *Перформативні мистецтва у просторі міжкультурного діалогу: теорія, історія, практика.* м. Київ, 22.05.2026 р., КНУКіМ: Програма. Київ, 2026. С. прийнято до друку.

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Роль креативних просторів у культурному житті міста Рівне: досвід та перспективи розвитку. *Звітна наук. конф., професорсько-викладацького складу, здобувачів в/о. За 2025 р.*, 14 трав. 2026 р.: Програма. Рівне: РДГУ, 2026 р. С. прийнято до друку.

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Управління креативними кластерами: досвід упровадження інноваційних стратегій розвитку регіонального дизайну: *II Всеукр. наук.-практ. конф. «Культура і мистецтво в освітньому вимірі: досвід та інновації»*, Карпатський НУ ім. В.Стефаника, 13.05.2026 р. Прийнято до друку.

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Управлінські інновації в креативному просторі регіону: від академічних традицій та стратегій розвитку: *Всеукр. Круглий стіл «Європейський та національний вимір реформування дизайн-освіти»*. Київ. держ. торговельно-економічний ун-т, 16 квіт., 2026 р.: Програма. Київ, 2026. С. 10.

- **Сеїтеннанов І.Н.** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Трансформація соціокультурного простору регіону під впливом освітніх інновацій та сучасних управлінських практик: *Актуальні проблеми і перспективи розвитку гуманітарних наук в умовах сучасних соціокультурних трансформацій: IV всеукр. наук.-практ. конф.*, Київ, 26-27 берез. 2026 р., КНУКіМ: Програма. Київ, 2026. С.16.

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Соціокультурна сфера регіону в контексті її освітнього чинника: *Мистецька освіта: методологія, теорія, практика: II міжнар. наук.-практ. конф.*, 25 берез. 2026 р., НАКККіМ. Київ, 2026. С.19.

- **Сеїтеннанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Управлінські інновації в

музичному просторі регіону: від академічних традицій до стратегій розвитку: *Молоді музикознавці: XXV між нар. наук.-практ. конф. у рамках VIII між нар. наук.-творчого проекту «Сучасне музикознавство та виконавство: від теоретичного дискурсу до виконавської практики»*: Програма: Київ, КЗ «КМAM ім. Р.Глієра», 24-25 квіт. 2026 р. Київ, 2026. С. 20 [23 с.].

- **Сеїтенанов Ісмаїл Наріманович** – здобувач освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Рівненський державний гуманітарний університет – Національні меншини в Україні: стан, форми підтримки, проблеми. *Звітна наук. конф., проф.-викл. складу, здобувачів в/о. За 2024 р.*: Програма, РДГУ, 15 трав. 2025 р. Рівне: РДГУ, 2025. С. 67 [97 с.].

- **Сеїтенанов Ісмаїл** – здобувач ОС «Бакалавр» спец. 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – Тенденції розвитку соціокультурної діяльності в сучасних умовах : регіональний вимір: *Регіональний соціокультурний менеджмент: сучасні виклики і тенденції розвитку: VI всеукр. наук.-практ. конф.*, 20 листоп. 2025 р., Львів. нац. ун-т ім. І.Франка: Програма. Львів, 2025. С. 10 [12 с.].

- **Сеїтенанов Ісмаїл** – здобувач ОС «Бакалавр» спец. 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», РДГУ – Тенденції розвитку соціокультурної діяльності в сучасних умовах : регіональний вимір. *Проблеми методології сучасного мистецтвознавства і культурології: VII між нар. наук.-практ. конф.*, Київ, 19-20 листоп. 2025 р. / Ін-т проблем сучасного мистецтва. Київ, 2025. С. 9 та ін. за 2025 рік.